

Peder Vig i Fitting.

Nogle Optegnelser om min fædrene Slægt og Vorbasse
Sogn i gamle Dage.

Af Professor P. S. Vig i Blair, Nebr., U. S. A.

Efterfølgende Optegnelser, som jeg havde ventet en gang at faa frem i Bogform som en Arv til mine Børn og Efterslægt her i Amerika, hører maaske rettest hjemme i et Tidsskrift som „Fra Ribe Amt“, hvorfor jeg har stillet dem til det ærede Redaktionsudvalgs Disposition i det Haab, at de maatte indeholde Oplysninger, der kunde være af Interesse ogsaa udenfor den Slægt, som de nærmest angaar.

Paa underlig Vis er det gaaet saaledes, at jeg, som nu er den ældste af Slægten i lige Afstamning og i mange Aar har levet udenfor Vorbasse Sogn og siden 1879, min Bedstefaders Dødsaar, her i de forenede Stater, er kommen i Besiddelse af Dokumenter, som fører Slægtens Historie tilbage til ca. Aar 1700. Ligeledes har jeg i mit Eje en Afskrift af den Overenskomst, som de fire Fitting-Mænd i 1787 kom til angaaende Udskiftningen af Byens Marker. Førstnævnte fik jeg som ungt Menneske af en Smed i Lindknud Sogn, som havde faaet det paa Auktionen efter den gamle Søren Vig i Stilde Krat, min Bedstefaders Broder.* Ellers maa jeg som min væsentligste Hjemmelsmand nævne min gamle Fader, Søren Pedersen Vig, født i

* Den laa gemt i en gammel Bog, som Smeden have købt.

Fitting 4. September 1822, død i Elk-Horn, Jowa, 1. December 1901, der de sidste 15 Aar af sit Liv havde sit Hjem hos mig her i Amerika. Da jeg lever saa langt borte og ikke har Adgang til Kilder, som staar til dens Tjeneste, der lever i Danmark, er Optegnelserne naturligvis mangelfulde, men det har altid været en Skælm, der giver mere, end han har.

I. To Kuld Børn fra Østervig i Vorbasse Sogn.

Angaaende Østervig, som nok oprindelig hed Vestervig, maa søges Oplysninger hos Dr. O. Nielsen, hvis lille Skrift om Slaugs Herred jeg desværre ikke har haft Adgang til*. Øster- eller Vestervig, der alt længe har været delt i to Gaarde, ejedes i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede af Peder Hansen, kaldet Peder Vig; „den forðum agtede Dannemand Peder Hansen paa Gaarden Østervig“, nævnes han i Testimoniet over hans Søn Søren. Han var gift med „den gudelskende Kvinde, Engel Mortensdatter.“ I Følge Vorbasse Sogns Kirkebog, som først begynder med 1755, sammenholdt med min Faders Erindringer, havde dette Ægtepar følgende Børn:

1. *Hans Pedersen*, vistnok den ældste Søn og nævnt efter sin Farfader, blev gift og boede i Høgelund, Ringive Sogn. Han havde to Døtre, *Engel*, der som gammel Pige blev gift med Hans Egebjerg i Hejnsvig Sogn, og *Dorthea*, som vistnok døde ugift.

2. *Morten Pedersen*, eller Morten Vig, var gift og

* Se „Danske Samlinger“ 3. Bind Side 289—351. Da jeg for mange Aar siden gennem en Ven fik købt „D. S.“ i Danmark, manglede Side 321—351 i paagældende Hæfte — det meste, der handlede om Vorbasse!

boede i Kragelund, Bække Sogn. En Datter af ham, Dorte, blev gift med Jakob Friis og boede i Kragelund, hendes Broder, Hans Mortensen, boede i Asbo, Bække Sogn.

3. *Mette Pedersdatter* blev gift med en Enkemand, Morten Korneliussen (Kornelius) og boede først i Vandel, Randbøl Sogn, og siden i Rankenbjerg, Vorbasse Sogn. Hendes Stedsøn, Kristen Mortensen (Kristen Kornelius), var i lang Tid den eneste Smed i Vorbasse Sogn.

Mette, der stadig gik under Navnet „Mæt' Sprøngs“, var nok noget skrap af sig. Hun levede som gammel Enke i ikke faa Aar i sin Brodersøn Peder Vigs Hus i Fitting, hvor hun døde ca. 1840. Efter Sigende forstod hun sig en Del paa sorte Kunster og kunde baade „mol' aa sejn“ (maale og signe). Hun var svært rap paa Munden, sagde min Fader.

Vorbasse Kirkebog omtaler følgende andre Børn af Peder Hansen af Østervig:

4. Mads Pedersen, døbt 22. Juni 1755.
5. Søren Pedersen, døbt 25. September 1757.
6. Anne Marie, døbt 30. November 1760.
7. Maren, døbt 8. December 1765.

Om Mads og Anne Marie véd jeg ellers intet. Søren var min Oldefader og skal omtales nedenfor.

Maren Pedersdatter blev den 2. Februar 1789 gift med Thomas Jørgensen fra Dybvadgaard i Gadbjerg Sogn, og havde blandt flere Børn Sønnen Peder Thomsen, der fik Gaarden efter sine Forældre og havde sin gamle Moder paa Aftægt. Hun blev meget gammel, gik i Barndom og døde henved 1840. Saa vidt jeg har kunnet udfinde, er Dybvadgaard endnu i hen-

des Slægts Eje; i hvert Fald ejedes den af hendes Sønesøn Jens Pedersen, kaldet Jens Dybvad.

Søren Pedersen Vig.

I Følge Testimoniet, som blev oplæst ved hans Begravelse, er Søren P. født paa Østervig den 21. September 1757. „Da disse kjære Forældre“ — hedder det videre — „vare af Gud velsignede med denne deres elskelige Søn, lode de ham straks efter ved den hellige Daab optage i den (!) kristelige Samfund.“ Som ovenfor anført blev han døbt den 25. September 1757, altsaa vistnok i Hjemmet, af Pastor Joachim Ewald, som den Gang var Præst i Vorbasse (se Wiberghs Præstehistorie).

„Da han omtrent var 15 Aar gammel, blev han konfirmeret i sin Daabspagt og aflagde fortrinlige Prøver paa sin Kristendoms Kundskaber, hvilke (!) han og hele sit Liv agtede, ærede og hyldede. Efter sin Konfirmation kom han ud at tjene for sit Brød, og conditionerede 4 Aar i Staden Frederitz, derefter paa Gaarden Røjgaard og flere Steder. Som han al Tid var retsindig, kunde han ej være en slet Tjener, men stedse fortjente sig Berømmelse for Troskab og Flid.“

Altsaa er Søren Pedersen konfirmeret af Pastor Niels Cortsen Bisted, som den Gang var Præst i Vorbasse (1764—77) og var en Præstesøn fra Vejrum ved Holstebro.

„Efter at han saaledes i nogle Aar som en retskaffen Tjener havde gavnet sine Medmennesker, drog han hjem til sine Forældre, og som Alderdommen nedbøjede dem begge, overlode de ham Gaarden, mod at han skulde udstyre sine Søkende og underholde sine kjære Forældre til deres Død. Fra den Tid, han

blev Ejer af sin Fædrenegaard, begyndte Lykken alt at smile ham venlig i Møde og siden aldrig vendte ham Ryggen. Han forbedrede Gaarden betydelig, indkjøbte sin Naboes Gaard til sin egen og gjorde Ud-kast til store Forbedringer til (!) dem begge. Som han nu ved den Almægtiges Bistand saa sig i Stand til at ernære en Familie, indlod han sig efter Forsynets Styrelse i Ægteskab med den dydige, Gud elskende Pige, Ane Svenningsdatter af Galsthoë, Starup Sogn. I dette kjærlige og ømme Ægteskab, som varede i 43 Aar, blev han af Gud velsignet med 12 Børn: 8 Sønner og 4 Døtre, hvoraf 2 Sønner og 1 Datter allerede forud for Faderen ere overgangne i Evigheden; men de 6 Sønner og 3 Døtre tilligemed hans dybtsørgende og af Alderdom nedbøjede Enke fælde i Dag bitre Taarer ved den skumle Grav, der aabnede sig for at skjule den Hedengangnes afsjælede Støv.“

Efter et Sygeleje paa henved 6 Uger døde Søren Pedersen paa Østervig Natten mellem den 21. og 22. Juli 1832, altsaa henved 76 Aar gammel.

„Menigheden tabte i ham et Medlem, der gjorde den Ære, og en Mand, der ved sin al Tid virkende Flid bestræbte sig ikke alene for sin og sines, men ogsaa saa vidt muligt for andres Vel. Han var en Mand, der elskede Guds frygt og derfor ikke lod sig afholde fra Guds Hus uden vigtig Forfald. Hans Guds frygt var ikke en hykkelsk Maske, men en i Gjærning og Vandel blomstrende Sæd“ — siger Testimoniet i sit „blomstrende“ Sprog.

Min Oldefader holdt altsaa Bryllup samme Aar som hans Søster Maren (se ovenfor). Men medens hendes Bryllup stod paa Østervig, blev han vistnok viet i Starup Kirke af Pastor Jørgen Søeborg.

„Han fører godt Læs i Gaarden, der god Hustru faar“, siger det gamle Ord, og det havde Søren Pedersen nok god Grund til at sige. Det ser ud til, at han var sine Forældres yngste Søn, og han var 32 Aar, da han blev gift. Hans Hustru, „Ann' Vigs“, som hun gerne kaldtes, var meget yngre end han og nok ikke naaet de 20, da hun blev gift. — Hun var hans Øjsten, og han kaldte hende altid „mi' Laam“ (mit Lam); hun kunde nok dæmpe hans heftige Sind og maatte ikke saa sjælden gøre det. Der fortælles, at mens hun gik med sit første Barn, var han engang kørende med hende til Kirke i Vorbasse. Da de nu er paa Vognen og skal hjemad, kører han rask til. Da han har kørt et Stykke, vender han sig om for at tale med sin Kone, der sad paa det bageste Sæde. Hvor bliver han ikke forfærdet, da han finder Sædet væltet bagover og sit „Lam“ staaende paa Hovedet i Vognen og meget forkommen. Han fik hende da samlet op, men at det var en slem Medfart for en højt frugtsommelig Kvinde, siger sig selv. —

Naar jeg spurgte min Fader ud om hans Bedstefader, sagde han, at den gamle havde været en ualmindelig driftig Mand. Han var ingen Handelsmand, men blev hjemme og passede sine Sager. Oprindelig var Østervig to Gaarde, der laa tæt op til hinanden, men Søren Vig forenede dem og drev dem op. Han holdt altid gode Heste og passede dem godt. Heste og Vogn kaldte han „mi' Faartøj“. Navnlige havde han paa sine ældre Dage to graa Heste med Blis i Panden; disse, der var hans Stolthed, gik i Arv til Sønnen Søren, der fik Gaarden efter ham. Denne solgte dem imidlertid, og, sagde min Fader, den ene af dem led ondt, hvor den kom hen, men den var da ogsaa ble-

ven solgt til „en Fønbo“. Peder Vig, som dengang var Gaardmand i Fitting, købte saa den graa af Fynboen og havde den i flere Aar. Men da den saa blev „anger“, solgte han den til en Hestehandler, der atter solgte den til en Mand i Flensborg, hvor den blev fed og havde det godt. Og saaledes kom en Del af den gamle Søren Vigs Fartøj i Havn!

„Engang i Fremtiden“ — var Søren Pedersens ständige Mundheld. Hans mange Drengene kaldte han altid „Knægterne“. Dem blev der jo efterhaanden mange af i Gaarden. Saa tidlig de nogenlunde kunde, blev de sat til Arbejde, og det skulde passes. Hænde kunde det, at det varede for længe, inden „Knægterne“ kom ud, naar Fader havde kaldt. Da stod den gamle ved Døren for at tage imod dem, just ikke paa den blideste Maade. I saadanne Tilfælde hjalp nok Moderen dem ud af et Vindue paa den modsatte Side, at de ikke skulde møde Faderen, før Vreden havde lagt sig. Jeg har hørt min Bedstefader fortælle, at han som Dreng, — han var nok den ældste, — maatte hjælpe sin Fader at save Planker ud af Træ, der var købt paa Skovauktion. Men Søndagene havde „Knægterne“ som deres egne. De slog sig da sammen og arbejdede i Fællig, saaledes f. Eks. med at grave Tørv, hvilke de saa brændte til Kul, og solgte. Hvad de fik for dem, var deres eget. Paa den Maade tjente Peder Vig de Penge, han købte den første Ungstud for. Den tjente han nok saa meget paa, at den gamle kunde skønne, det gik an at lade Drengen handle. Men Arbejdet skulde passes, hvordan det saa end gik med Handelen, og derfor kunde Peder ikke faa Lov at gaa ud at handle undtagen i Middagsstunden, mens de andre hvilte sig. „Men dengang“, føjede min Fa-

der til, „kunde man sagtens handle, for der var ingen, der kendte til, hvad en Ting var værd, saadan som nu om Dage“. Søren Pedersen var, sagde min Fader, en oplyst Mand efter den Tids Lejlighed. Han kunde køre til Vorbasse Kirke uden at besøge Kroen, og han kunde besøge Kroen uden at komme derfra som et Svin, noget, som nok langtfra var Tilfældet med alle hans Sognemænd. Saa vidt jeg husker, gik han altid klædt i hvidt Vadmestøj. Min Fader var med sin Fader ude at besøge ham, kort før han døde. Da den lille Søren, som dengang var i sit tiende Aar, rakte ham Haanden til Afsked, knugede den gamle Mand Drengens Haand, saa det gjorde helt ondt, og vilde ligesom ikke slippe den igen.

Hans Hustru, hvis Dødsaar jeg ikke kender, overlevede ham i henved 10 Aar og holdt Hus for sin, vistnok yngste Søn, Søren. Gamle Ann' Vigs var en oplyst og gudfrygtig Kone, venlig og mild af Sind. At hun var vel hjemme i sin Bibel, er der et smukt Vidnedsbyrd bevaret om. Da min Fader engang var ude at besøge hende, havde han været til Kirke om Formiddagen, — det var en Søndag, og efter Gudstjenesten havde der været Begravelse. Det var en Aftægtsmand, som blev jordet; han døde meget pludselig, mens han gik i sin Have. Manden var fra Lille Almstok. Præsten talte bevæget ved hans Grav. Drengen fortalte sin Bedstemoder om det, Præstens Tale havde gjort stærkt Indtryk paa ham. „Nu lille Søren“, siger saa den gamle, „kan Du saa huske, hvad Præsten sagde ved Graven?“ „Ja“, siger Drengen, „noget kan jeg da huske, for han sagde saa tit: „Beskik dit Hus, thi du skal dø og ikke leve“. — „Det var min Sandelighed ret, min Dreng“, sagde

Bedstemoderen. „Ser Du, det var Præstens Tekst, og det var de Ord, Profeten sagde til Kong Ezekias, da denne laa syg. Men siden lagde Herren saa femten Aar til hans Levedage. Lad mig se, føjede hun til, at Du altid saadan hører godt efter, hvad der bliver sagt“. —

Søren Pedersens og Anna Svønningsdatters Børn.

Vi har allerede fulgt et Kuld Søkende fra Østervig ud i Verden. Jeg skal nu fremkomme med de sparsomme Oplysninger, jeg har om min Bedstefaders mange Søkende. I Testimomiet over deres Fader hedder det: „Hans talrige Børneflokk, som her idag ere forsamlede, maa vel beklage Tabet af deres omhyggelige Fader, der stedse sig selv lig sørgede troelig for deres Opdragelse til Gudsfrygt, Dyd og Arbejdsomhed, og i deres modne Alder gik dem tilhaande med Raad og Daad.“. — Dette Vidnesbyrd er vistnok helt ud sandt, og de fleste af Børnene gjorde det ikke til Skamme, saa vidt jeg har kunnet udfinde.

1. *Svenning Sørensen* var nok blandt de yngste af Drengene, og det kan nok være, at han var noget troskyldig af sig, „og det var han endda ikke“, føjede min Fader til, „men noget sær var han, for han havde jo ikke været ret mange Steder udenfor Østervig“. Han blev sat i Skrædderlære paa Store Lihme Mark i Nørup Sogn. Da han havde udlært, opholdt han sig paa sin Fødegaard og arbejdede som Skrædder i Vorbasse Sogn, og han var en dygtig Skrædder i sin Tid. Som gammel Karl blev han gift med en ligeledes gammel Pige og bosatte sig i Lindknud Sogn. Han var Fader til en eneste Søn, Kristen Svenningsen, der i 1864 lod sig stille for en anden, hvorved han tjente en Del Penge. Han kom

vel hjem fra Krigen og blev gift; mere véd jeg ikke om ham.

Svenning, hans Fader, blev Enkemand paa sine gamle Dage og døde i en høj Alderdom; han ligger begravet paa Lindknud Kirkegaard. — Saa længe han kunde, var han sin Families Skrædder.

2. *Jens Sørensen Vig* var nok en af de mellemste af Drengene. I sin Ungdom tjente han en Tid hos Pastor Koefoed, — eller maaske var det Pastor Frøm — i Vorbasse. Siden kom han i Tjeneste hos Postmester P. K. Limschou i Kolding. (Han havde Navn efter sin Fødeby Limskov i Nørup Sogn). Her drev Jens det til at blive Litsenbroder (Postbetjent), en Stilling han havde i flere Aar. Men den gode Jens var nok, mente min Fader, en Gavtyv, der havde Lyst til at se sig om i Byen, og undertiden glemte han at komme hjem i rette Tid. Om det var Grunden til, at han kom fra Postvæsenet, eller om han selv blev ked af Tjenesten, kan jeg ikke sige. Mellem hans Tjeneste i Vorbasse og den i Kolding laa nogle Aars Soldatertjeneste i København. Efter at han var kommen fra Postvæsenet „friede han sig ind“ i en Gaard paa Skodborg-hus Mark, Vejen Sogn. Hans Hustru hed Gunder Kristensdatter. Her fik han Kongeaaen til Nabo, og da han var en ivrig Jæger, kom det ham ret tilpas. Saavidt jeg véd, var det paa en Nattevagt efter Ænder, at han paadrog sig en Forkølelse, der endte med hans Død (20. Febr. 1853). En af hans Døtre, gift med Møller Jørgensen i Holsted, har fortalt mig, at hendes Fader forlangte hende til, da han laa syg, at læse Morgen- og Aftenbønnen for ham samt nogle gamle Salmer, som han viste hende. —

Hans Enke døde den 27. Januar 1876. Ved hendes

Seng stod førnævnte Datter og græd. Da siger den gamle Moder til hende: „Hvad græder du for? Du véd jo, hvor jeg gaar hen“. Ved hendes Kiste talte Pastor H. Sveistrup og vidnede: „Hun gik hjem til sine Fædre i Fred og blev begravet i en god Alderdom“. En af Jens Vigs Sønner, Lukas, tjente som Dragon i Krigen 1864 og blev paa Slagmarken. En Mindetavle over ham hænger i Vejen Kirke. En anden af hans Sønner, Søren Jensen Vig, fik Gaarden paa Skodborg-hus Mark; han lever endnu. —

3. *Kristen Vig* var stilfærdig og rolig af sig. I sin Ungdom var han Søvn-gænger, hvilket friede ham fra Kongens Tjeneste. Engang gik han i Søvne gennem et Vindue og skar sig slemt. Man prøvede at stille en Ballie koldt Vand ved hans Seng, saa han skulde vaagne, naar han fik Fødderne i det kolde Vand, og man prøvede mange andre Ting, men intet hjalp. Han tjente en Tid hos sin Broder Peder i Fitting, og da skulde min Fader, der var en lille Knægt, sove hos ham og om mulig kalde paa ham, naar han stod ud af Sengen. Men Drengen blev bange for ham, naar han rejste sig op af Sengen og famlede omkring sig. Kristen kunde aldrig være ledig. Naar han kom hjem af Marken og havde faaet noget at spise, snoede han Simer eller havde andre Ting for Haande. Som ældre Karl blev han gift med en Enke i Gerndrup, Brørup Sogn, og blev paa den Maade Ejer af en stor Gaard. Den gjorde han dog nok ikke meget ved, men havde derimod Lyst til at sysle med Haandarbejde og var navnlig en Mester til at lægge Stenbro. Han havde ingen Børn af sine egne, men flere Stifbørn, af hvilke den ene fik Gaarden efter ham.

4. *Hans Sørensen Vig*, kaldet Hans Østergaard, var

af de ældste af Drengene paa Østervig. Han var nem paa Fingrene og havde lært sig selv baade at tømre og mure. Han blev gift med en Pige i Gørding og fik sin Kones Fødegaard, Østergaard, hvorefter han siden nævntes. Skønt Ejer af en stor Gaard, drev han alligevel sit Haandværk som Murer og Tømrer. Da saaledes hans Broder Peder i Fitting lod sin Gaard ombygge sidst i Trediverne, var Hans Vig Bygmester for ham. Rigtignok havde Hans Vig 3—4 danske Mil fra sit Hjem til sin Arbejdsplads i Fitting. Men det var ham en smal Sag at gaa hjem til Gørding Lørdag Aften og møde til Arbejde i Fitting Mandag Morgen tidlig. Det skulde man byde en Bygmester nu om Dage. Ved min Bedstefaders Begravelse den 7. April 1879 saa og talte jeg med den gamle Hans Østergaard baade første og sidste Gang. Han var en noget undersætsig, stærktbygget gammel Mand, livlig i sine Bevægelser og munter af Væsen. Hans Legeme bar Spor af, at han havde arbejdet haardt alle sine Dage. Og det blev han ved med, til han døde, henvend 80 Aar gammel. Han havde, saa vidt jeg véd, ingen Sønner, men flere Døtre, af hvilke den ene fik Fødegaarden i Gørding, en anden skal være kommen til Amerika.

Hans Vig døde, saa vidt jeg véd, ca. 1880. —

5. *Engel Sørensdatter* døde i Sønder-Lourup, Gørding Sogn, den 22. Februar 1868, 74 Aar gammel; altsaa var hun født i 1794 og vistnok den ældste af Døtrene paa Østervig og nævnt efter sin Farmoder. Hun blev i 1825 eller 26 gift med *Peder Bennedsen* i S. Lourup, en Søn af Bennet Pedersen og *Maren Sørensdatter*. Antagelig er Engel bleven kendt med sin tilkommende Mand gennem sin Broder, Peder Vig i

Fitting. Peder Vigs Svigerfader, Peder Sørensen, og Peder Bennedsens Moder, *Maren Sørensdatter*, var nemlig Søskende. Denne sidste var født i Vorbasse i 1765.

Peder Bennedsen, der var født i Sønder Lourup i 1786, laa i Krigstjeneste i 16 Aar og var med i Frankrig. Da han efter den lange Fraværelse kom hjem, vilde hans Moder ikke tro, han var hendes Søn, før han trak af sine Klæder og viste hende et Modermærke, han havde, en stor graa Plet paa Lænden. Da hun saa den, vidste hun, hvem hun havde for sig.

I sit Ægteskab med Peder Bennedsen blev Engel Moder til 6 Børn, 5 Døtre og 1 Søn, *Bennet Pedersen*, født 19. Oktober 1827, død 23. Maj 1901. Denne sidste har fortalt mig, at hans Moder var en mild og elskelig Kvinde, saare afholdt af sine Børn. „Vi tog det ikke saa nøje, om Fader skændte paa os, naar vi gjorde for megen Støj. Men naar Moder tog Ildklemmen, hævede sin Haand og sagde: „Nu skal I mi' Sand' være rolige, Børn“, — saa kunde det aldrig falde os ind at støje længere, for hun skændte næsten aldrig paa os, Fader derimod næsten altid.“ Bennet P. fik sine Forældres Gaard, og hans Søn, *Hans Bennedsen* (f. 1853), fik den efter ham. Dennes yngste Søster, Engel Marie Bennedsen (f. 1861), gift med Asmus Jørgensen i Bramminge, bærer sin Bedstemoders Navn.

6. *Karen Marie Sørensdatter* blev gift med Niels Madsen i Sønder Lourup og blev sin Søsters nærmeste Nabokone. Men hun var ikke lykkelig i sit Ægteskab, da hendes Mand var meget forfalden til Drik. Hun døde tidligt efter at være bleven Moder til to Sønner, Søren og Niels.

Søren blev opdraget hos sin Morbroder, Peder Vig i Fitting, hvor han havde det meget strengt, for Peder Vig var haard ved Drengen som hans Fader før ham. Da Søren var konfirmeret, kom han i Skrædderlære og drev saa sit Haandværk i en Del Aar i Vorbasse Sogn. Han var med i Krigen i 1864, var siden Elev paa Kolds Skole, hvis begejstrede Discipel han blev. Han blev gift og boede i en Del Aar i Skrave Sogn i Sønderjylland, men lever nu Nord for Kongeaaen i Vejen Sogn.

Karen Marie har vistnok i Fortvivlelse taget sig selv af Dage. Min Fader var som lille Dreng med til hendes Begravelse sammen med sin Fader, sin Farbroder Søren og den gamle Bedstemoder fra Østervig. Da de kører hjemad, siger den gamle Moder, der dengang var noget døv, til sine Sønner: „Ja, ja, hun døde da en god Straadød.“ Søren Vig, som sad hos sin Broder paa det forreste Sæde, siger da til denne: „Ja, det var nok en slem Straadød.“ Peder Vig maatte siden gøre sin Søn Rede for, hvad Søren Vig mente med disse Ord, og fortalte da, at der var umiskendelige Spor af, at hans stakkels Søster havde taget Gift af Sorg over Forholdene i hendes Hjem.

7. *Ane Sørensdatter* blev gift med Peder Knudsen, som ejede en Gaard i Vejen. Ogsaa hun døde tidlig og var Moder til en eneste Datter, Marie Pedersdatter, der ogsaa blev opdraget hos sin Morbroder, Peder Vig i Fitting. Hun blev gift med Søren Stilling og levede en Tid i Starup eller Nebel ved Kolding; hun var Moder til to Sønner, af hvilke den ene hed Peder.

8. *Søren Sørensen Vig* er født den 30. Marts 1802

og døbt den 1. April s. A., altsaa vistnok hjemmedøbt af Pastor Wolf Christopher Müller, hvis Sønnesøns Svoger han i sin Tid skulde blive, idet Søren Vig og Møller Johnsen var gift med to Søstre. Denne Søren, som var den yngste af Drengene paa Østervig, er almindelig kendt under Navnet „Gammel Søren Vig“ eller „Stuer' Søren Vig“ — til Forskel fra sin Brodersøn, min Fader, som gik under Navnet „Lille Søren Vig.“ — Søren Vig var stor, sine fulde tre Alen, vistnok den længste af hele Flokken. Og han var rolig, i saa Henseende en Modsætning til sin Broder Peder, der var heftig og opfarende af sig. Naar man saa den lange Skikkelse med det usammensatte Legeme, skulde man tro, han var baade kantet og kejtet, saa han ikke kunde „tælle en Pind til at slaa i en Knip' Halm“, som man sagde. Men det helt modsatte var Tilfældet. Søren var vistnok den mest fingernemme af alle Brødrene, ligesom han i mange Maader bar paa det klogeste Hoved. I sin Ungdom lærte han sig selv at tømre og snedkre, saa han f. Eks. var Ligkistefabrikant for Nabolaget og Omegnen.

Brødrene paa Østervig drev det engang saa vidt, at de fik fat paa et Sæt Smedeværktøj. Om de købte det for deres egne Spareskillinger, kan jeg ikke sige. Derimod véd jeg, at Søren Vig lærte at smede, saa han f. Eks. i en snæver Vending kunde sætte en Bøsse i Stand, hvilket for hans Vedkommende, som ivrig Jæger, var af ikke liden Betydning. Han kunde ogsaa beslaa en Hest og skærpe en Plov. — Da jeg spurgte min Fader, om Søren Vig da slet ingen Læremester har haft, svarede han: „Jo vist har han det. Det Smedetøj, de ejede paa Østervig, havde tilhørt en gammel Smed, der havde et Hus paa Gaardens Mark.

Ham har Søren Vig naturligvis lært Kunsten af, idet han af og til stjal sig over i Smedjen. Maaske bragte det ham en Lussing fra den gamle Søren, men hvad, saa havde han jo ogsaa den! Desuden kom der undertiden en Landstryger, som kunde smede, og han maatte saa holde for i nogle Dage. Saaledes var der en, de kaldte „æ Norsker Smøj“, der meget opholdt sig i Donslund Mølle. Han var en god Smed, og han var ogsaa paa Østervig engang imellem, saa ham har min Farbroder ogsaa lært en Del af.“

Sørens Reparation af gamle Bøsser kunde nær have kommet ham dyrt at staa. Da han engang stod ved Essen og havde en Bøssepipe i Ilden, gav det med en Gang et Knald, saa Huset rystede, og han fik et Skud Krudt i Underlivet, af hvilket han bar Kende alle sine Dage. „Men han var en haard Hund“, sagde min Fader, „og han talte ikke om noget, saa hvis den gamle Smed, i hvis Hus det forefaldt, ikke siden havde fortalt om Knaldet, samt at han umiddelbart efter havde set Søren i flyvende Fart styre sin Kurs efter Østervig, var det skete maaske blevet en Hemmelighed.“ Vi maa vel tilføje: saa nær som for hans gamle Moder. Min Fader, der ofte har sovet sammen med Søren Vig paa deres mange Handelsrejser, sagde, at han var blaa af Krudt over hele Underlivet.

Søren Vig var en ivrig Jæger. Naar jeg spurgte min Fader, hvorledes hans Farbroder kunde faa Lov til at gaa paa Jagt, da hans Broder Peder jo ikke kunde faa Lov til at handle uden i sin Fritid, fik jeg til Svar: „Jo, for min Farbroder var noget svage- lig i sin Opvækst, saa han ikke kunde taale at arbejde. Desuden var der jo nok hjemme, ham foruden. Den

gamle Søren Pedersen kunde ogsaa nok selv skyde, skønt han ikke brugte det meget. Der fortælles saaledes, at en Vinterdag, da han og Familien var færdig til at køre i Kirke, fik han at se, at der var en Flok Agerhøns i Haven. Han løb da ind og tog Bøssen, skød — og „ni af Hønsene maatte lade deres Liv for hans Skud“. — Og saa er det vel den gamle Historie om den ældste og yngste Søn. Den ældste blev ikke sjælden forpryget og den yngste forkælet. Nok er det, Søren Vig blev Jæger og jagede viden om Vorbasse Sogn med de mange og store Heder og Moser var dengang et udmærket Jagtdistrikt. Men Søren Vig indskrænkede ikke sin Jagt til sit eget Sogn, men gik f. Eks. langt ned i Egtved og Randbøl Sogne, langs med Aaer og Bække, hvor Vildænderne havde deres Tilhold. Han havde saaledes sin stadige Gang langs med Spjarup Aa i Egtved Sogn, hvor han har skudt mange Ænder og tilbragt mangan kold Vinternat, „saa det er mere end sært, at han ikke frøs ihjel ved det“, sagde min Fader.

Da han blev Mand paa Østervtg, blev han ikke, som Faderen før ham, hjemme og passede Gaarden, det lod han Karlene og sin gamle Moder gøre. I mange Aar holdt hun Hus for ham; han passede sin Jagt og sin Handel. Hjemme i sin Have havde han indrettet et Skydehus, hvor han stod og lurede efter Mikkelt Ræv, der kom og besøgte de Aadsler, som var lagt ud for at lokke ham ind paa usikre Enemærker. Naar det varede for længe, inden Mikkelt kom, gik han i Seng og satte en af sine Drengene til at holde Vagt og melde, naar Mikkelt var arriveret. Det varede da ikke gerne længe, før han maatte bøde med Livet. — Om Vinterdage gik han tit ud med Bøsse og Hunde

længe før Dag. Karlene havde da Ordre til at møde ham, den ene paa et Sted paa Heden, den anden paa et andet, for at bære det Vildt hjem, han havde nedlagt. Han var anset som den sikreste Skytte i mange Miles Omkreds. Da min Fader blev stor nok til at bære en Bøsse, var han ofte paa Jagt sammen med Farbroderen, meget imod min Bedstefaders Vilje, hvis Mening om Jagten han udtrykte saaledes: „Skytteri og Fiskeri — det er Narreri“. Mer end én Morgen mødte unge Søren den gamle i Nærheden af Ny-Mølle i Egtved Sogn. Den gamle havde da gerne skudt saa mange Ænder, som han kunde bære, og drillede den unge med, at han var en Syvsover. Min Fader har fortalt mig om mange af hans Jagtture, som det her vilde være for vidtløftigt at komme ind paa. En af dem, som gjorde et stærkt Indtryk paa min Fader, maa jeg dog berette. Det var ude ved Sandsø paa Slaug Hede. Den gamle Søren stod oppe paa Bakken, som ligger i Søen og den lille Søren paa Isen nedenfor, da Hunden kommer jagende med en Hare over Isen, nedenfor hvor den lille Søren stod. „Skyd, gu' Dreng!“ raabtes der oppe fra Bakken. Men da det varede ham for længe, lagde han selv Bøssen til Kinden og skød ud over Drengen, saa Haren rullede død hen over Isen. —

Af og til kom Søren Vig nok ind paa Omraader, hvor Skovrideren fra Gjøddinggaard havde Jagtret. Men en Foræring af Vildt engang imellem bidrog nok til, at Skovriderens Øjne saa mindre skarpt til den Side, hvor Søren Vig var. —

Handelen med Stude og Svin drev Søren Vig sammen med sin Broder i Fitting, i sin Tid efter en temmelig stor Maalestok. Noget lumsk kunde

han være at handle med. Engang var saaledes Brødrene til Marked med en Flok Stude i Kolding; det var om Efteraaret. En Herremand fra Fyn vilde købe et Parti Stude af dem, men han bød for lav en Pris pr. Styk. Søren Vig fik da nogle af de bedste Stude listet ud og nogle ringere ind i Midten, og Herremanden, som ikke vidste noget derom, fik saa Studene til sin Pris. — Naar de var sønder ude med Stude, købte de ikke saa sjælden en Del Kramvarer og tog med sig hjem, hvor de kunde sælges med stor Fordel, at sige, hvis de kunde komme over Kongeaaen uden Told. Min Fader har fortalt mig, at han, engang de var paa Vejen hjemad med saadanne Varer, blev sendt med en Pakke uldne røde Huer forbi Toldstedet i Foldingbro, mens den gamle sørgede for at komme over Kongeaaen vesterude med de toldpligtige Sager. Huerne var der ingen Told paa, men medens Betjentene eftersaa Pakken med dem i, kunde de ikke bestille andet. Beregningen slog til, den gamle Søren kom vel over Aaen med sine Sager. — — —

Den gamle Moder blev efterhaanden aflægs, saa Husholdningen var hende over Haanden. Søren maatte se sig om efter en Afløser til hende. Der var nok flere Piger, der var Tale om som den næste Husmoder paa Østervig, der var en god Gaard, selv om den nu var ikke saa lidt forsømt. — Blandt andre, som var paa „Beseelse“ paa Østervig, var hun, som siden blev min Bedstefaders tredje Hustru. Men Forholdene paa Østervig stod ikke hendes Formyndere an. Blandt disse var den senere saa bekendte Pastor H. Sveistrup i Vejen, dengang — 3: omkring ved 1840 — Sognepræst i Nørup, og Degnen sammesteds, Johnsen. —

Den heldige — eller uheldige — blev en yngre

Kvinde fra Trøllund i Hejnsvig Sogn, en Gaardmands Datter, „Kirstens Daugaards“, som hun sædvanlig kaldtes.

Der var vist ikke fra nogen af Siderne Tale om Kærlighed eller gensidig Tilbøjelighed ved Indgaaelsen af dette Ægteskab, men gifte blev de da, og ikke saa faa Børn fik de. Hvor længe de levede sammen, kan jeg ikke sige, men Ægteskabet opløstes tilsidst paa den Maade, at hun med Børnene forlod ham. Der var nok andre Mænd, hun syntes bedre om. En Del Aar efter tog hun til Amerika, efter Sigende for der at møde en af sine Elskere, der var draget derover i Forvejen. Men han mødte hende nok ikke, som han havde lovet, og hun skal saa være død for sin egen Haand. Saadan fortalte min Fader mig. En af hendes og Søren Vigs Børn, en Søn, rejste siden til Amerika, efter Sigende til Utah. Her forandrede han sit Navn til White. Han var paa Besøg i Danmark for 12—13 Aar siden. —

Efter sit Giftermaal med Kirsten Daugaards og sin gamle Moders Død solgte Søren Vig Østervig, der nu atter blev delt i to Gaarde, og købte den gamle Herregaard Adsersbøl i Lindknud Sogn. —

Saa vidt jeg véd, købte han Adsersbøl af den bekendte Mogens Pelle, sædvanlig kaldet „Mogens Lollænder“*, der i min Drengetid endte sit Liv ved Selvmord i et Fængsel i Slesvig. Søren Vig samlede Adsersbøl, saa der i hans Tid hørte henved 1000 Tønder Land til Gaarden, og han byggede den op paany, som den var, da jeg var Dreng.

* Jeg er tilbøjelig til at antage, at han var fra Langeland. Navnet Pelle var i hvert Fald temmelig almindeligt der. Jeg har mødt Pelle'r derfra her i Nebraska.

Men Mogens Lollænder, der var ham langt overlegen i Kundskaber, — Søren Vig havde kun haft lidt Skolegang, — og Keltringstreger, blev ham en haard Herre. Det kostede Penge at købe den store Gaard og bygge den om; men Mogens havde altid Penge. „Men jeg skal have høje Renter af mine Penge“, sagde han, og det fik han. Kunde Søren Vig saa ikke betale, naar Tiden kom, kunde Mogens bruge f. Eks. et Stykke Eng, som han da fik til sin egen Pris osv. osv. Min Fader, som her er min Hjemmelsmand, fortalte, at Mogens engang fik Søren Vig til at prøve, hvem af dem der bedst kunde skrive sit Navn med et Bind for Øjnene. Da saa Søren Vigs Tur kom, sørgede Mogens for, at han kom til at underskrive en Panteobligation! —

Og hvad Mogens Lollænders Bedragerier ikke kunde, det opnaaedes ved ulykkelige Forhold i Hjemmet. Søren Vig kunde tage næsten alt med Ro, men for meget kunde det blive ogsaa for ham. Jeg har truffet en gammel Kone fra Lindknud Sogn her i Amerika, som var Barnepige paa Adsersbøl i Søren Vigs Tid. Hun gav ham det Skudsmaal: „Han var en god Mand, var han, men hun var af en anden Slags“. — Nok er det, det hele forfaldt, gik ned ad Bakke. — —

Det hed sig, at Søren Vig havde 16 Heste paa Gaarden, — men de 14 laa rigtignok som Aadsler, som han brugte til at skyde Ræve i!

Omsider blev han færdig baade med at være Ægtemand og med at være Herremand; han maatte lade Gaarden gaa og nøjes med et Stykke af Udmarken. Paa dette Stykke af sin gamle Gaard boede han til sin Død i 1873. Her, i Stilde Krat, havde han en hel Koloni tit af underligste Beskaf-

fenhed. Det hed sig, at den, der ikke kunde faa Hus andre Steder, kunde blive hjulpen hos Søren Vig. Han havde nemlig flere Huse paa sit Land. Huslejen, om han fik nogen, blev tit betalt med det særeste Skrammel, hvoraf han skal have haft den mest brogede Samling. I hans eget Hus, hvor han levede til sin Død, saa det nok mer end underligt ud. Min Fader, som besøgte ham en enkelt Gang, fortalte, at den Gamle havde 7 Geder, der havde deres frie Fart overalt. Udenfor Huset stod en gammel Blæsebælg; her havde en Bisværn slaaet sig ned og dannet Bellig osv. osv.

Han drev lidt Ejendomshandel, dels med sit eget, dels som Kommissionær for andre. Jeg har som Dreng set ham i Vorbasse Sogn flere Gange i Følge med Folk, som han skulde vise Ejendomme, han havde i Kommission. Paa sin sære Maade levede han egentlig som Herremand alle sine Dage. Han roses for at have været godsindet, hjælpsom og velgørende.

Han blev alle sine Dage ved den Klædedragt, som var paa Mode i hans Ungdom: høj Silkehat, Træskostøvler, Hjorteskindsbukser, det vil sige: Knæbukser, sølvknappet Vest, og som Overfrakke et Slag uden Ærmer og med Sølvhægter. Han var en meget høj, noget foroverbøjet, nok saa pæn gammel Mand, da jeg saa ham. Han var uden Skæg, talte langsomt, eftertænksomt og med megen Værdighed. Paa sine gamle Dage kom han ikke saa sjælden ned og besøgte sin Broder Jenses Datter, Møllerkonen i Holsted. Ellers er det mig ikke bekendt, at han kom sammen med sin Familie. Af hans Børn var det kun den ældste Søn, Søren Sørensen Vig, — død for nogle Aar

siden som Gaardejer i Gilbjerg, Hejnsvig Sogn, — som kom til ham. Da den gamle mærkede, at det led mod Enden med ham, lod han sende Bud efter Søren. Da denne kom, vilde den gamle overdrage ham sin Ejendom, men den unge Søren var nok bange for at tage imod den. Da den gamle mærkede det, skal han have sagt: „Jeg kunde faa i Sinde at give det til Møllerens (o: i Holsted) altsammen, fordi Du er bange, gu' Dreng.“ — Der var nok endda ikke saa faa Penge efter ham. — Som hans Liv havde været underligt, blev hans Begravelse det. Som rimeligt er, var Beboerne af hans Koloni med ved den Lejlighed. Og de havde en Følelse af, at der skulde Sang til, og syngende kunde de ogsaa, men Salmebog og den Slags Ting kendte de nok ikke meget til. Saa stemte de op med, hvad de kunde, og sang: „Dengang jeg drog af Sted“ —! Om det var, da de bar Liget ud af Huset eller ind paa Brørup Kirkegaard, maa andre oplyse. Men saadan gik det nok til ved en Begravelse i Januar Maaned i det Herrens Aar 1873 i Danmark!

Da Søren Vig for Nutidens Mennesker er bleven noget af en Sagnfigur, har jeg ment at burde give de Oplysninger om ham, som er bevaret i hans Slægt. Er de maaske farvede, saa har jeg ingen Skyld deri. Dog maa jeg tilføje, at da han var min Faders yngste Farbroder og min Fader hans ældste Brodersøn, var der noget af et Kammeratskab mellem dem, tiltrods for de 20 Aars Forskel paa deres Alder. Min Fader tænkte meget højt om sin Farbroder og var tilbøjelig til at skyde Skylden for hans tragiske Skæbne paa andre, maaske mere end Ret var. Paa den anden Side kendte han den gamle Søren Vig bedre end de fleste.

Om begge Dele turde de foregaaende Oplysninger om ham bære Vidne, selv med mig som Mellemand.

II. Peder Vig i Fitting.

Det er nu paa Tide, at vi stifter nærmere Bekendtskab med den Mand, i hvis Hjem i Fitting vi alt har set saa mange af hans Slægt optagne.

Min Bedstefader og Navne blev født paa Østervig den 9. Februar 1792. Selv kendte han ikke sin Fødselsdag, og min Fader ikke heller; men den 9. Februar staar paa hans Ligsten paa Vorbasse Kirkegaard, hvor jeg læste det under mit sidste Besøg i Danmark i Sommeren 1901.

Jeg har altid hørt, at han var det ældste af Børnene paa Østervig, hvorpaa ogsaa det kunde tyde, at han er nævnt efter sin Farfader, Peder Hansen Vig. Jeg antager, at Talen er om de 9, som levede, til de blev voksne. Ligeledes har jeg altid hørt, at den store Søren Vig var den yngste. Men da han var født i 1802, altsaa kun 10 Aar efter Peder Vig, og der var 12 Søskende ialt, antager jeg, at Meningen maa være, at Søren var den yngste af Sønnerne. Jeg har nemlig aldrig forstaaet, at nogle af de mange Søskende var Tvillinger. Som den ældste maatte Peder, mens han var mindre, hjælpe til at passe sine mange smaa Søskende, hvilket jeg har hørt ham omtale, da han var en meget gammel Mand.

Da Østervig ligger længst mod Øst i Vorbasse Sogn, havde man over en dansk Mil til Kirken — og i Peder Vigs Drengetid til Skole, da der ikke fandtes nogen Skole uden i Vorbasse By, hvor Degnen boede. Det blev derfor vel saa som saa med Skolegangen for Østervigs Børns Vedkommende. Deres meste Under-

visning fik de vel i Hjemmet, og meget tidlig maatte de hjælpe til med Arbejdet, som de kunde. Peder Vig kunde skrive, men min Fader sagde, at hans Bogstaver var ikke saa pæne, som de kunde være. Min Fader maatte derfor meget tidlig gøre Tjeneste som hans Skriver. „Derimod“ — føjede min Fader til, da vi talte herom — „vidste han nok, hvorledes det skulde sættes sammen, saa det kunde lyde rigtigt.“ Da der saaledes engang skulde skrives et Svar til Øvrigheden paa dennes Skrivelse angaaende Sandflugt paa de Fitting Udmarker, og da min Fader som sædvanlig skulde føre Pennen, siger den gamle til ham: „Du kan da vel nok forstaa, at det gaar aldrig an for os at skrive til dem, hvad de skal gøre. Derimod er der god Mening i at anføre, hvad der tidligere har været Skik i lignende Tilfælde, og saa bede om, at denne ogsaa nu maa blive fulgt.“

Peder Vig maa være døbt af Pastor Peter Frederik Mohr, som var Præst i Vorbasse-Grene fra 1789 til 1794, og konfirmeret af Hans Wandall (1803—10).

Hvem der har været hans Lærer, kan jeg ikke sige; men saavidt jeg véd, fortjener han heller ikke at mindes. Han spillede Kort og drak med Bønderne, sov i Kirken, saa Præsten maatte ruske i ham, da Salmen efter Prædikenen skulde synges. Den søvndrukne Degn istemte da en Drikkevise! En anden Gang, da han ligeledes sov i Kirken, vaagnede han pludselig op, mens Præsten prædikede, og udbrød: „Er Klør Trumf, saa er jeg med!“

Om Peder Vig, som Fader før ham, har tjent udenfor Hjemmet, véd jeg ikke. Derimod har han gjort Tjeneste som Soldat ved Livjægerkorpset i København, hvilket jeg ofte har hørt ham omtale. I sin Fritid

arbejdede han for en Købmand Randbøl, der tillige drev Bageri. — Jeg har hørt min Bedstefader fortælle, hvorledes han her Dag efter Dag var med til at bære tunge Kornsække op paa Loftet osv. Købmand Randbøl var beslægtet med Folkene paa Østervig, men hvorledes har jeg ikke kunnet udfinde. Rimeligvis stammede han fra Randbøl, Nabosognet til Vorbasse. En anden af Brødrene fra Østervig, Jens, opholdt sig ligeledes i Købmand Randbøls Hus under sin Soldatertjeneste i København.

Jeg antager, at Købmand Randbøl er den samme som Niels Christensen Randbøll, Købmand, Fader til Præsten Jørgen Christensen R. i Beftoft og Tirslund (se Wiberg).

*   *   *

„Per Vig i Fitting“ var i sin Tid en Mand, som mange kendte. Vi skal nu se, hvorledes det gik til, at han kom fra Østervig — hvortil han var vendt tilbage efter sin Soldatertjeneste i København — til Fitting, hvor han siden levede et langt og bevæget Liv i henved 60 Aar.

Fitting har i sin Tid været en Kirkeby. Mindet herom er endnu bevaret i Navnet „Kirkeagrene“, som i sin Tid tilhørte Peder Vigs Gaard. Paa denne Mark blev der i min Faders Ungdom af og til pløjet Menneskeben op, og der blev ogsaa fundet en stor Nøgle, der i sin Tid havde været Kirkenøgle.

Og Sagnet siger, at Tømmeret i Vorbasse Kirke blev hugget i den Skov, som fandtes, hvor Fitting Krat var, der vel nu er helt forsvundet. — Fitting, der hører til det bedste af Vorbasse Sogn, ligger meget højt, og kan derfor ses i lang Afstand, særlig de 3 Gaarde,

der ligger paa Rad fra Nord til Syd, medens den 4de, den vestlige, ligger en Del lavere, nede under Kirkebanken.

I sidste Fjerdedel af det 18de og Begyndelsen af det 19de Aarhundrede beboedes og ejedes den nordligste af de Fitting-Gaarde af Peder Sørensen („Per Sørren'sen“) og hans Hustru Maren Frandsdatter. De stammede, mente min Fader, begge „Nord fra“, fra Give eller Givskud Sogn. De havde Slægtinge, som boede i Nærheden af Klode Mølle, altsaa i Viborg Amt. Maren Frandsdatter, min Faders Mormoder, havde to gamle, ugifte Brødre, som ofte opholdt sig hos deres Søsterdatter, min Farmoder, i Fitting. Af dem mente min Fader at have hørt, at deres Slægt oprindeligt stammede fra Urup, Peder Skrams Gaard, i Vor Herred ved Horsens. — Jeg tillod mig at mene, at Herregaarden Urup var forvekslet med Landsbyen Urup i Grindsted Sogn; men min Fader sagde nej, han havde i sin Drengetid tit hørt de gamle Frandsen-Brødre tale om den Ting.

Per Sørensen skal have været en dygtig Mand i sin Tid og nydt ikke saa lidt Anseelse. Det var ham, der arbejdede for at faa Fitting Marker udskiftet og Fællesskabet ophævet, og de, der har Forstand paa de Dele, har fortalt mig, at hans Gaard fik de bedste Marker til sin Part. Han var i mange Aar Lægdsmand i Vorbasse Sogn, vistnok indtil 1820, da han fik sin Svigersøn, min Bedstefader, til sin Efterfølger. Peder Vig fik ligeledes sin Svigersøn til Efterfølger i samme Embede.

I Per Sørensens Tid var der endnu Ulve paa Fitting Marker. Der fortælles, at en Dag, da hans lille Hyrdedreng sad i sit hvide Vadmelstøj paa en Knold

ude i Heden og spiste sin Mellemmad, kom der en Ulv og tog ham, som den antog for et Lam, slæbte afsted med ham, nok endda saa langt, at den lille Fyr først blev funden ovre i Ringive Sogn! — Om han var levende eller død, kan jeg ikke sige.

Det var i de Dage, at Folk selv brændte deres Brændevin, saaledes ogsaa i Per Sørensens Gaard i Fitting. Hans Datter, Ane Marie, som siden blev min Farmoder, var, siges der, dygtig til at brygge Ildvand og smagte nok undertiden ogsaa paa det.

Om Søndagen kunde man i Vorbasse se Mænd fra Nebel, Fitting og andre Byer komme med deres Brændevinsdunke paa Ryggen. De var paa Vejen til Kirke; men inden de kom der, gik de ind i et eller andet Hus i Byen og solgte deres Brændevin. Naar de saa havde været i Kirke, skulde de ind at hente deres Dunke, inden de gik hjem. — Og saa skulde de naturligvis have en Hjertestyrkning til Hjemvejen. Ikke sjælden blev saa Enden den, at inden de kom afsted, var baade Penge og Brændevin borte, med Undtagelse naturligvis af det, de havde tyttet i sig. Per Sørensen har nok baaret mere end én Dunk Brændevin til Vorbasse paa den Maade. Hans Købmand var Manden, som dengang boede paa Gaarden, der ligger Vest for Vorbasse Mølle. Han hed Knud og var Svigerfader til Christen Vig i Gerndrup, idet denne blev gift med Knuds Datter, som var Enke. Knud og Per Sørensen var særdeles gode Venner, og naar de havde tømt nogle Glas sammen, vilde Per Sørensen kysse Knud.

Af Per Sørensens og Maren Frandsdatters Børn kendes følgende:

1. *Frands Pedersen* boede paa en Gaard i Ran-

kenbjerg, Vorbasse Sogn. Han havde 5 Børn, der aldrig blev til noget.

2. *Søren Pedersen* blev gift med en Enke paa Gaarden Duebjerg i Egtved Sogn. Han døde uden at efterlade sig Børn.

3. *Christian Pedersen* havde været Kyradsér og gjort Tjeneste som saadan i Frankrig. Efter sin Hjemkomst herfra blev han gift og boede i Mastrup ved Haderslev, hvor han ejede en Gaard. Der fortælles, at mens han laa i Soldatertjeneste, fik han engang Lov til at ride fra Kolding til Fitting for at besøge sine Forældre. Det var nok henimod Juletiden. Han naaede til Fitting ved Aftenstid, red ind i sin Faders Gaard og kaldte, saa Folk kom ud. Hans Forældre kendte ham ikke, og hvad han vilde, kunde ingen blive klog paa, for han talte Tysk. Man vidste aldrig, hvad man skulde gøre ved denne her fremmede Rytter. Men saa kom hans Søster, Ann' Mari', ud, og hun kendte straks sin Broder, som hun tiltalte saaledes: „Staa Du kun af din Hest, gu' Karl, og bind den ind i Stalden! Og tal Du kun Dansk, for det forstaar baade Du og vi bedst.“ — Resten kan man bedre tænke sig, end jeg kan beskrive det.

4. *Ane Marie Pedersdatter* var, efter min Faders Regning, født i Fitting i 1778 og var sine Forældres eneste Datter.

Hun synes, efter mange ældres Udsagn, at have været en efter sin Stand ualmindelig begavet Kvinde. Min Fader omtalte hende altid med den største Ærbødighed, og som gammel Mand, da han gik i sit 80de Aar, dvælede han tit ved hendes Minde og kunde huske hendes Navn, da han havde glemt det meste andet i Verden.

Skønt eneste Datter havde hun i sin Ungdom ikke Lyst til at blive hjemme; hun vilde ud at se sig om i Verden og lære, „hvorledes andre Folk bager Brød“, som man siger. Hun havde en Tid tjent i Kongens København, sagde min Fader, hvor længe, vidste han ikke.

En Tid tjente hun som Kokkepige paa Herregaarden Sønderskov i Folding Sogn. Der fortælles, at da hun kom til Gaarden, sprang hun straks af Vognen, gik stiltiende ind i Køkkenet og hen til Komfuret og kiggede ind i Ilden. Det var hende anbefalet som et godt Middel mod at længes.

Hendes sidste Tjeneste var i Fredericia hos en jødisk Familie, der siden stadig besøgte hende, naar de kom til Vorbasse Marked, mens hun var Gaardmandskone i Fitting.

I Fredericia blev Ann' Mari' forlovet med en Militær, som hed Johannes, og deres Bryllup var bestemt. Men kort forinden døde han meget pludselig. Og efter hans Død blev Ann' Mari' Moder til en Pige, som han var Fader til. Denne Pige, Maren Kristine Johannesdatter, blev meget ung gift med Peder Pedersen Houborg og Moder til en talrig Efterslægt. — Fra den Tid opholdt Ann' Mari' sig i Fitting hos sine Forældre, der allerede var gamle og maatte holde fremmed Hjælp til at drive Gaarden.

Det var Meningen, at hun skulde have Gaarden, men denne var ikke saa lidt forsømt, en Del Gæld var der paa den, som vi siden skal høre; de gamle skulde have Aftægt; Ann' Mari' var ingen ung Pige mere — og saa var der jo tilmed allerede et Barn paa Gaarden. Der var nok ikke mange Friere, der meldte sig.

Den ældste Søn fra Østervig blev imidlertid i 1819 gift med Ane Marie Pedersdatter i Fitting og afløste Per Sørensen som Ejer af den „nør’rest“ Gaard i Fitting.

Naar jeg spurgte min Fader, hvorledes det gik til, at Peder Vig saaledes blev gift med en Kvinde, der var 12—14 Aar ældre end han, svarede han, at den gode Gaard i Fitting spillede en stor Rolle i den Affære. Den gamle Søren Vig vidste noget om, hvad en forsømt Gaard kunde blive til, naar den blev dreven op, og hans ældste Søn var fra Dreng af vant til Arbejde. Men selv om Giftermaalet i 1819 saaledes var et Fornuftparti, saa var det Ægteskab, som paafulgte, lykkeligt i alle Maader. Hvor mange Penge den ny Mand kunde bringe med til Gaarden, véd jeg ikke; men de forslog i hvert Fald ikke til at betale den Gæld, der hæftede paa Gaarden. Han bragte imidlertid det med sig, som er bedre end Penge: et nøjsomt Sind, Lyst og Evne til at arbejde og Mod til at vinde frem. Og det var der altsammen Brug for i Fitting. En stor Del af Gaarden laa i Hede. Men Stude er gode til at pløje Hede op med. Og der var et Par gode Stude paa Gaarden. Dog kom det inden længe til at se ud, som om Peder Vig vilde blive nødt til at sælge sine Stude og standse Hedebrækingen.

Per Sørensen havde nemlig i sin Tid laant 799 Daler af den kongelige Enkekasse, og de aarlige Renter af denne Sum skulde betales til Postmester Limschou i Kolding; men det var nok ikke altid, at Renterne blev betalt til rette Tid. Der kom nu Brev fra Postmesteren, — det var i de første Aar, Peder Vig var i Fitting, — at Renterne var forfaldne og skulde

betales. Men Peder Vig havde ikke saa mange Penge og kunde ikke laane dem; derfor kunde han ikke se anden Udvej til at faa Renterne betalt end at sælge sine Stude.

Han har selv fortalt, at han mer end én Gang, mens han pløjede Hede, satte sig ned paa Ploven og græd ved Tanken om, at han skulde miste sine Stude og ingen Udsigt havde til at faa nogen igen.

Omsider besluttede han sig til at sælge Studene til „Lauge i Bække“* og rejste saa til Kolding med Rentepengene.

Postmester Limschou, der var godt kendt med Familien paa Østervig, blev ikke lidet forundret over, at Renterne fra Fitting denne Gang kom saa punktlig til Tiden, og Peder Vig maatte forklare ham, hvorledes han havde faaet Pengene. Postmesteren var en praktisk Mand, der nok forstod, hvad det betød at komme af med sin Drivkraft i Pløjetiden. Han siger saa til Peder Vig, at han vilde give Henstand med Renterne i nogen Tid. Peder Vig skulde saa prøve, om han kunde faa Lauge i Bække til at lade Handelen gaa tilbage, saa han kunde faa sine Stude og fortsætte med at pløje Hede. Peder Vig fik Pengene, men Lauge vilde ikke af med Studene. Hvad skulde man nu gøre?

Det, der blev gjort, kan jeg efter min Faders Beretning bedst gengive under Navnet:

En Handelsrejse til Fyn.

Peder Vig havde, hvad man kalder, „en god Studeforstand“, og han forstod sig ogsaa noget paa Heste. Han havde hørt sige, at man paa Fyn kunde købe

* Den daværende Ejer af Teglgård i Bække Sogn.

Heste billigt, og om faa Dage skulde der være Marked i Odense.

Han besluttede sig saa til at rejse derover og se, om han ikke for de Penge, han havde faaet for Studene, kunde købe en Hest eller to og sælge dem, naar han kom til Jylland; og paa den Maade muligvis blive i Stand til baade at købe et Par ny Trækstude og endda betale Renterne i Kolding. Afsted drog han — den lange Vej fra Fitting til Odense, tilfods til Snoghøj, derfra med Færgen til Mel'far; og saa med Apostlenes Heste til Odense. Til Odense kom han, og paa Markedsdagen saa han sig for, om der var Heste, som var hans „Gan'ning“, som man siger. Han talte sit Vorbasse-Jydsk, naturligvis, og rømmede sig engang imellem, som han altid plejede: „a-how!“ — Det lød nok noget aparte i Fynboernes Øren, og de var maaske ikke fri for at drage den Slutning, at Manden med det sære Sprog og de underlige Klæder var ogsaa underlig i Hovedet. Nok er det: en Mand, som Peder Vig spurgte, hvad saadan „en Biest“ som hans skulde koste, forlangte en saa urimelig lav Pris, at Peder Vig maatte slutte, at enten var Manden ikke rigtig i Hovedet eller ogsaa ansaa han den, der spurgte, for en Tosse. Peder Vig forhastede sig ikke, men snakkede omkring, til han fandt ud, baade at Hesten var fejlfri, og at Manden vilde holde ham for Nar. Imidlertid var der kommen en Del flere til, og alle morede de sig kostelig over den tossede Jy'e. Da Morskaben efter deres Mening var paa det højeste, og Manden gentagende havde nævnt sin Pris i alles Paahør, slog Peder Vig til. Men nu fik Piben en anden Lyd: Manden vilde paa ingen Maade af med sin Hest til den Pris. Peder Vig lod

ham vide, at i det Land, han kom fra, var en Mand en Mand og et Ord et Ord, og de mange gode Mænd var Vidner til Handelen. Det var jo ikke hans Skyld, sagde han, at Manden ikke havde forlangt mere for sin Hest; den Pris, de var bleven enige om, skulde Manden faa kontant, men „Hesten er min“.

Og saadan blev det: Peder Vig fik Hesten.

Om han gjorde flere saadanne Handeler paa Odense Marked, kan jeg ikke sige; men det hed sig, at da han kom hjem til Jylland igen, havde han „en hel Snore Heste“, saa han maa have handlet flere Gange.

Et Par af de fynske Heste solgte Peder Vig til Præsten i Vêrst til Køreheste og fik dem godt betalt.

Men Enden paa denne Sag blev da, at Peder Vig kunde betale sine Renter, købe Stude at pløje med og havde nok endda en køn Skilling tilovers.

Denne Fynsrejse kunde han aldrig glemme. Og den gav vistnok Stødet til, at han for Fremtiden blev ikke blot en driftig Landmand, men ogsaa en dygtig Handelsmand.

* * *

Angaaende min Bedstefaders Handel maa jeg henholde mig til min Faders Beretninger derom. Det var særlig i Tiden mellem 1825 og Trearskrigen (1848—50), at han drev Handelen. Han handlede baade med Stude, Køer, Heste og Svin, men da særlig med Ungstude, som han købte i Vorbasse og omliggende Sogne og førte „synder op“, til Sønderjylland og Holsten og solgte paa de store Markeder. Folk paa

Hjemegnen, som havde Kreaturer at sælge, satte han Stævne et eller andet Sted, paa Heden eller i Byer, hvor de mødte med deres Kreaturer, som han saa kom og købte af dem. Naar han saa havde en Flok, blev den passet hjemme, til de store Markeder nærmede sig; her maatte Drengene gøre Tjeneste, og det var ingen let Sag at tjene som Dreng hos ham. Det var „tidlig op og sildig i Seng“ — og Mad og Drikke, som det kunde falde sig. Her kan jeg tale med en Smule af min egen Erfaring. Jeg har nemlig tjent som Dreng hos ham paa hans gamle Dage, da han ellers ikke havde meget at sige. Men Kreaturerne og Drengene passede han altid paa. Og jeg har talt med mange, som i sin Tid var Drengene paa hans Gaard, da han var i sin Velmagt, — en enkelt af dem talte jeg med her i Nebraska sidste Sommer, — og alle var de enige i, hvad jeg ovenfor sagde.

Naar saa de store Markeder nærmede sig, maatte Karlene være rede til at fungere som Studedriver. Især senere hen var der gerne en af Karlene, der havde tjent ham i flere Aar, som var Leder, idet han baade var kendt med Vejen og de Steder, hvor man kunde bede med Studene, — og det lige fra Fitting til Rendsborg. Jeg husker en af den Slags fra min Barndom; han hed Peder Stenderup og var en meget betroet Karl. Og dem var der flere af. Peder Vig fulgte gerne efter, saa han kunde naa Driften paa et bestemt Sted før Markedet, næsten altid til Hest. Da min Fader blev saa stor, at han kunde, maatte han være med til at drive. Og det var ikke just nogen let Sag at drive en Flok Stude en lang Vej, for de skulde naturligvis til Markedet i god Tid, men ogsaa i saa god Stand som muligt. Ikke mindst gjaldt det

at passe paa om Natten, at Studene ikke blev borte, især naar man var nær Markedet. — Angaaende Markeder da har jeg, fra jeg var ganske lille, hørt min Fader nævne dem saa tit, at jeg vist kan dem udenad, lige fra Foldingbro, Kloster, Tønder, Læk, Husum, Koppel, Itzeho („Hissehow“), Rendsborg, Frederiksstad, Sønder-Brarup osv. osv.

Paa hvert Sted havde man sit bestemte Logi, hvor man tog ind fra Aar til Aar. Og paa de store Markeder handlede man gerne fra Aar til Aar med de samme store Købmænd. Jeg har nu glemt Navnene paa dem, som min Bedstefader saaledes handlede med, skønt min Fader tit omtalte dem. De var naturligvis Tyskere; men man forstod hinanden, for saa meget Tysk kunde enhver Handelsmand, at han kunde klare sig, hvad Køb og Salg angik. Der handlede gerne ikke med det enkelte Kreatur, men med hele Flokken, saa meget pr. Styk. Naturligvis kunde Priserne variere meget, og som Følge deraf Sælgerens Fortjeneste ligeledes; men i den Slags Handel var der ikke Tale om ret megen Prutten. Saa meget efter Markedets Pris, eller ingen Handel! — det var Regelen, og det vidste man. Og man vilde helst handle med sin gamle Købmand.

Hvert Marked havde sit Præg eller sin Særegenhed, som jeg nu ikke kan gøre Rede for; men den var der, saa man f. Eks. kunde købe denne eller hin Vare bedst paa det eller det Marked. Priserne regnedes efter „Mark lybsk“ Sønder oppe, og efter „Daler Courant“ i Danmark. Betalingen var altid kontant paa de store Markeder. Pengene førte man med sig, gerne i en „Pengekat“, som bares spændt om Midjen og kunde være en besværlig Byrde, hvis den var fuld.

Undertiden gemtes Pengene i en *Mantelsæk*, som saa var fastgjort mellem Sadlen og Rumperemmen paa Hesten. Var Handelsmanden kørende, havde han tit sine Penge i et Magasin under Sædet paa Vognen. Naar man kom til sit Logi, spændte man Mantelsækken af og tog den med sig. Maaske gav man den i Værtens Varetægt, hvis man var velkendt med ham. Eller man tog den med sig og gemte den eller Pengekatten i Sengen under Hovedgærdet. Sedler bar man i en Tegnebog paa Brystet, men sjældnen havde man alle Pengene paa ét Sted.

Som Dreng har jeg tit leget med min Bedstefaders Pengekat, der da hang ubrugt paa Loftet, saa vel som Mantelsækken.

Der var kun faa Banker dengang. Og Bonden havde kun liden Tillid til baade dem og Embedsmændene, som han mente, skulde leve af hans Sved.

Min Fader har fortalt mig, at da Krigen udbrød i 1848, laa min Bedstefader inde med en hel Del kontante Penge, som han ikke holdt af at have i Huset, i Tilfælde af, at Fjenden skulde komme. Slaverne var jo, som bekendt, brudt ud af Fæstningen i Rendsborg og marcherede Nord paa i store Skarer. Saaledes lød Rygtet, der snart forplantede sig over hele Jylland, men viste sig at være uden al Grund.

Min Bedstefader tog da sine Penge, og ved Aften-tid bar han dem ned i Mosen, hvor han grov dem ned. Det var hans Bank, og han var nok langt fra ene om at bruge den Slags.

Det var altsaa i den gamle Tid, Peder Vig var Handelsmand. Da den nye Tid kom med sine mange nye Maader at tage Tingene paa, kunde han ikke følge med. Hans Handel efter 1850 var mest Hjemme-

handel; kun en enkelt Gang var han Sønder oppe som i gamle Dage.

*   *   *

Over Handelen glemte Peder Vig ikke at drive sin Gaard op. Da han blev Mand, bestod den, som sagt, for en stor Del af Hede. Det ene Stykke af Heden efter det andet drev han op baade hjemme og i Krattet. Rundt om paa Markerne fandtes der i min Drengetid en Mængde Mergelgrave, der vidnede om, at han havde brugt en Masse Mergel. Da han altid havde en stor Besætning af Kreaturer, var han i Stand til at gøde Jorden rigeligt. Og den betalte ham rigeligt for hans Flid; den gav af sig som aldrig før. De gamle Huse blev snart for smaa, og før hans første Kone døde, i 1837, var den gamle Gaard paa Stuehuset nær ombygget; nye grundmurede og større Huse var opført i de gamles Sted. — De af min Bedstefader opførte Bygninger — Stuehuset blev bygget i hans anden Hustrus Tid — stod endnu i 1901, da jeg sidste Gang kom igennem Fitting. Den søndre Længe er dog nedbrudt, siden Gaarden blev delt, hvorom siden.

*   *   *

Da Peder Vig kom til Fitting i 1819, var han ikke blot den yngste Mand i Byen, men han var en fremmed. Vel grænser Østervigs Marker til Fitting do., men en Landsby dengang var noget andet end nu. Der var nok de Fitting Mænd, som baade havde giftefærdige Sønner, og som lige saa godt som den gamle Søren Vig kunde se, at Per Sørensens Gaard var værd at have. Nok er det, Peder Vig fik at føle, baade at han var ung og fremmed blandt de gamle Fitting

Mænd, paa den Maade, som Danskerne tit har vist sig at have deres Styrke i: de drillede ham. Ved Udskiftningen af de Fitting Marker blev det bestemt, at flere af de andre Gaardmænd skulde have et Tørveskifte i Mosen, som ligger i den nordligste Gaards Mark, ligesom i hvert Fald et Par af de andre Gaarde skulde have Vej til deres Udmarker over den nordligste Gaards Mark. — Men, for at sige det kort, denne Vejrettighed benyttede de saaledes, at de kørte, hvor de vilde. Det gik i den gamle Per Sørensens Tid, men den unge Per Sørensen havde en anden Mening om den Ting. Han lod dem vide, at Vejen skulde være saa bred, som Papirerne sagde, og at den skulde gaa paa det bestemte Sted — og ikke andre Steder. De gamle Fitting Mænd ansaa saadant noget som Bevis paa Ungdoms-Uforstand, der nok vilde tabe sig med Tiden, — og der blev kørt ud og ind værre end nogensinde. Men Peder Vig lod sig ikke saadan spøge med. De Fitting Mænd fik Øvrighedens Tilhold om at holde sig paa deres Rettighed eller tage Følgerne. Det hjalp: ikke blot fulgte de Vejen for Fremtiden, men den unge Mand paa Per Sørensens Gaard vandt deres Agtelse med det samme.

Min Fader fortalte mig, at hans Fader tit sagde om de andre Fitting Mænd, at i Grunden kunde man vel ikke vente sig saa meget af dem, for de havde jo aldrig været andre Steder end i Fitting „og saa til Mølle og til Kirke“ — føjede han til.

I sine Velmagtsdage var Peder Vig en haard Husbonde. Det var ikke blot Drengene, der maatte tidlig op og kom silde i Seng, Pigerne og Karlene nød samme Ret. Og naar der blev kaldt om Morgen, skulde vedkommende møde inden alt for længe. Det

var han selv vant til fra Østervig. — Selv fik han ikke megen Søvn. Han færdedes meget om Natten, naar han var ude paa Handelen. Der er lange Afstande derude i Hedesognene, og længere var de dengang. Derfor gik det ikke an at bruge den hele Dag til at ride omkring og handle; Eftermiddagen kunde gøre det, og den kan som bekendt strækkes, saa den omtrent naar til den næste Morgen, og det gjorde den ikke saa sjælden for hans Vedkommende.

Dengang var det ikke saa helt ufarligt at færdes paa Vejene ved Nattetid. Man risikerede bl. a. at møde „den gal' Landmæ'ler“, der havde haft en Del med Udskiftningen af Jorden i Bække Sogn at gøre, og nok mer end tilbørligt maalt til sin egen Fordel. Derfor maatte han ogsaa efter sin Død maale om igen. Der var nok dem, som havde mødt ham og var bleven tvungen til at løbe med Landmaalerkæden for ham. — Saa vidt jeg véd, kom det aldrig saa vidt med Peder Vig. Men en Nat, da han som sædvanlig red hjemad, saa' han en kørende foran sig paa Vejen, og lige med ét skiltes Vognen ad, og Hjulene, som var gloende, løb hver til sin Side. Det var han aldeles overbevist om at have set. Men bange blev han ikke, for naar man gør Ret og Skel, behøver man ikke at være bange uden for Skarnsfolk, ifølge gammel Tro, og den var ogsaa hans.

*

*

*

Da Peder Vig var Handelsmand, er det rimeligt, at han ofte fik Besøg af andre Handelsmænd paa sin Gaard i Fitting. Særlig til Vorbasse Marked var der mange, der havde deres Tilhold i Fitting, baade før

og efter Markedet, baade selv og med deres Trækkere og Kreaturer. Da jeg tjente som Dreng paa min Bedstefaders Gaard i 1865, kan jeg huske, at der var Handelsmænd baade fra Salling og Fyn, som havde deres Kvartér paa Gaarden baade før og efter Markedet, som de var vant til det gennem mange Aar og som deres Fædre før dem. — Der maatte saa gøres Plads paa Marken for deres Kvæg, i Stalden for deres Heste og i Huset for dem selv. Navnlig husker jeg Niels fra Salling, som altid købte Stude paa Vorbasse Marked, og hvis Sallingmaal vi morede os over at høre. Man fortalte om ham, at han altid græd, naar Terminstiden nærmede sig, for han havde megen Gæld paa sin Gaard. Ligeledes var der en fynsk Handelsmand, Lørup, som altid havde sit Kvartér paa Gaarden, naar han kom til Vorbasse Marked. Han handlede med røde fynske Køer. — Det var en selvfølgelig Sag, at man altid havde Plads baade ude og inde til sine Stamgæster.

Peder Vig havde ligeledes sine bestemte Steder, han tog ind, naar han var til Marked; saaledes f. Eks. naar han var i Kolding, gæstede han altid ind hos Hans Harthe, og hos hans Fader før ham. Var han til Marked i Vejle, havde han altid sit Kvartér i Lille-Knabberup, hvor nogle af hans Slægtninge boede.

Peder Vig som Embedsmand i Vorbasse Sogn. Sogneforstander.

Min Moder tjente for Pige hos Peder Vig i Sommeren 1843. I hendes Skudsmaalsbog har daværende Sognepræst i Vorbasse-Hejnsvig, H. F. Langballe (1836—44), skrevet:

„Hun har i Sommer tjent i Fitting hos Gaardejer, Sogneforstander P. Sørensen og opført sig vel her i Menigheden, hvor hun dog ikke har communiceret. Det er mig bekendt, at hun en Tidlang af sit Ophold her har været syg og sengeliggende. Anmeldes afgaaet til Nørup Sogn.

Vorbasse, den 21. Novbr. 1843.

Langballe.“

Ved Forordning af 13de August 1841 blev der tilstaaet Sognekommunerne i Kongeriget Danmark Ret til at vælge en egen kommunal Repræsentation, der fik Navn af Sogneforstanderskab, hvilket saa længe efter forandredes til Sogneraad. Peder Vig blev valgt til Medlem af denne Repræsentation, og blev dens Formand. — Navnene paa de andre Sogneforstandere kender jeg ikke. Jeg har altid hørt, at det var i 1842, at Vorbasse Sogn fik sit første Sogneforstanderskab. Det er en bekendt Sag, at nye Embedsmænd er ivrige, og de nye Forstandere i Vorbasse var i den Henseende ingen Undtagelse. Engang gik det særlig stormende til ved deres Møde, der dengang holdtes i Vorbasse Kro, altsaa hos Niels Bennetsen. Det var navnlig Formanden og Per Skødebjerg, der stødte sammen, og i Stridens Hede kaldte P. Skødebjerg den anden „en Spejlsliber og en Køterknægt.“ Da tog Peder Vig Vidner paa hans Mund og sagde: „Det skal Du komme til at svare til, min gode Mand, for jeg er F. støde mig* Formand i æ Kommissjon.“ Og Peder Skødebjerg maatte tage sine Ord tilbage, først nok endda efter, at Peder Vig havde la-

* Hans sædvanlige Ed. Hver Bonde i Vorbasse havde sin Ed, ligesom hver Konge sit Valgsprog. Saaledes var det i min Drengetid. Jeg tror, at jeg kunde nævne indtil ti Eksempler herpaa, desværre.

det ham stævne for Ærekrænkelse. Jeg antager, at det var i Peder Vigs Formandstid, at Fitting By fik sit faste Skolelokale. Da min Fader begyndte at gaa i Skole, i 1828—29, havde man kun Omgangsskole i Bøndernes Storstuer. Degnen 3: Skolelæreren fra Vorbasse kom derop visse Dage om Ugen og læste med Børnene. Skolen var i den sydligste Gaard den Dag, min Fader begyndte sin Skolegang, og han var saa optaget af den nye Verden, han nu skulde ind i, at han tabte de Lybskskillinger, han havde med til Degnen; han maatte da hjem til sin Moder, som saa hjalp ham at finde Pengene, saa han paa ret Vis kunde blive indlemmet i det nye Samfund. Degnen dengang hed Anders Christensen, og min Fader, som nøje kendte hans Haandskrift, sagde, at det var ham, der havde skrevet Testimoniet over min Oldefader, Søren Pedersen af Østervig (1832). — I min Drengetid havde Fitting Skole sit faste Lokale i et Hus paa Fitting Gade, Vest for den sydligste af de Fitting Gaarde. Til den ene Side af Forstuen var Skolen, og til den anden Side boede en Familie, dengang en Hjulmand.

Om Vinteren havde man saa en Bilærer, der de tre Dage om Ugen var i Fitting og de tre øvrige i Skjoldbjerg eller Moltkenberg. Om Sommeren maatte Degnen fra Vorbasse holde Skole baade i Fitting, Vorbasse og Nebel, medens Degnen fra Hejnsvig gjorde Tjeneste i Skjoldbjerg Skole.

I mange Aar var Hans Mortensen, vistnok fra Faaborg Sogn, Skolelærer i Fitting og Skjoldbjerg*. Hans

* En Søn af Hans Mortensen, Jørgen Hansen, har i mange Aar været Farmer i Nærheden af Elk-Horn, Iowa. Vi har ofte talt sammen om hans Fader og Skolen i Fitting.

Afløser blev, saa vidt jeg véd, Peter Grube fra Vorbasse.

Skolelokalet i Fitting var ikke videre lyst, men ellers nok saa rummeligt og med Lergulv.

Peder Vig var Medlem af Sogneforstanderskabet i mange Aar, men hvor mange kan jeg ikke sige.

Lægdsmand.

I Arent Steenstrups Bog „Den danske Bondes Pligter og Rettigheder efter Lovene“ (København 1802), 12te Kapitel „Om Lægds mænd“ hedder det: „Forordningen af 20de Juni 1788 bestemmer de nuværende Lægds mænds Pligter og Rettigheder saaledes: De foreslaas til Lægdsmands-Embedet, paa de samlede Godser af Proprietærene, paa Strø-Godset af højeste Lodsejer i hver By, og paa Selvejergodset af Amtsforvalteren (formodentlig nu Herredsfogden, som i Amtsforvalterens Sted fører Rullerne), men de beskikkes af Sessionen, og de vedblive at tjene i 3 Aar . . . .“ osv.

Da Peder Vig kom til Fitting, var hans Svigerfader, Peder Sørensen, Lægdsmand for Vorbasse Sogn. Om det dengang som senere var 85de Lægd i 4de Udskrivningskreds, kan jeg ikke sige bestemt, men antager det ikke, da der er sket Omordninger, siden jeg blev optaget i Lægdsrullen, og det var vel endda i Gjesten Sogn, saa ovenanførte Tal passer slet ikke. Jeg er tilbøjelig til at mene, at min Oldefader og Bedstefader var Lægds mænd i 69de Lægd. Det være nu, som det vil.

I 1820 arvede Peder Vig Lægdsmands embedet efter sin Svigerfader og havde det i over 50 Aar, til

1870, da det gik i Arv til hans Svigersøn, Christen Johnsen, som havde det til 1891, da han forlod Vorbasse Sogn.

Mens mine Forældre boede i Vorbasse (fra 1861 til 1872), var min Fader altid hans Skriver, da hans Haand rystede, saa han ikke godt kunde holde Pennen.

De mest bevægede Dage i hans lange Embedstid var naturligvis de to slesvigske Krige. Hans ældste Søn, min Fader, var i den Alder, at han kunde kommet med i 1848, men paa Grund af et Benbrud var hans ene Ben krumt, og han blev taget til Militær-Arbejder, men fik et saa højt Nummer, at han aldrig blev indkaldt. Hvor mange der var med fra min Bedstefaders Lægd i 1848—49 og 50, kan jeg ikke nu gøre Rede for, men det var ikke faa. Derimod kan jeg huske, at i Efteraaret 1863 og 64 var det med spændt Forventning, man om Søndagene saa' efter, om den gamle Peder Vig kom ridende til Kirke paa sin graa Hest, for saa var man temmelig vis paa, at der var Bud efter nogle af Sognets vaabendygtige Mænd. At de unge og ugifte maatte afsted, var jo i sin Orden. Blandt disse var en af Sønnerne fra den midterste Gaard i Fitting, Niels Hansen, siden i mange Aar Gaardejer i Vorbasse, og vistnok ogsaa hans Broder, *Christen Hansen*, ligeledes siden Gaardejer i Vorbasse, Anders Jensen fra Østervig Mark osv. Værre blev det, da der ogsaa kom Bud efter de yngste Aargange af Forstærkningen, for da kom Turen til gifte og bosiddende Mænd. Der gik den stærkeste Bevægelse gennem Befolkningen, da saa mange Familiefædre pludselig blev tilsagte med kort Varsel at give Møde ved Hæren. Af gifte Mænd fra Vorbasse Sogn,

som saaledes maatte bryde op fra deres Hjem, husker jeg følgende:

- Gaardejer Christen Pedersen Donslund fra Vorbasse.
 „ Jes Pedersen fra Skjoldbjerg.
 Husmand Hans Hagelund fra Høllund.
 „ Johan Iversen fra Fitting.
 „ Niels Nielsen fra Fitting.
 „ Jens Madsen (?) fra Nebel.
 „ Peder Houborg den yngre fra Vorbasse Mark.
 Indsiddet Niels Jensen fra Vorbasse Mark.

Denne sidste lod sig leje til at være Stillingsmand for Chr. Donslund. De nævnte kom alle hjem igen med Undtagelse af Hans Hagelund, der blev paa Valpladsen.

Jeg tør ikke indestaa for, at denne Liste er fuldstændig, for nu har jeg ikke min Fader at tale med mere.

Som Lægdsmand har min Bedstefader haft med den mandlige Ungdom i Vorbasse Sogn at gøre næsten gennem to Menneskealdrer, og særlig i ældre Dage var der mer end én Gang, han hjalp en Karl fri for Kongens Tjeneste, og mange pudsige Scener har han været Vidne til paa Sessionerne i Holsted. Dem morede han sig undertiden over, kan jeg huske. Der fandtes i Vorbasse Sogn ikke faa Hedegaaarde, som laa langt fra Naboer, og hvis Beboere ikke kom meget sammen med andre Mennesker. Naar de unge Karle fra saadanne Steder kom paa Session, var det jo, som kom de ind i en helt ny Verden, og ikke sjælden gav de de høje Sessionsherrer Anledning til at more sig paa deres Bekostning. Men nok herom, da jeg ikke længer kan huske Enkelthederne. Man

har sagt mig, at min Bedstefader kun var Lægdsmand til 1870. Jeg er imidlertid temmelig vis paa, at han var tilstede ved Sessionen i Holsted i Efteraaret 1876, da jeg mødte. Jeg mødte dog fra Malt Sogn, saa jeg hørte ikke til hans Lægd. Men jeg er vis paa, at jeg saa' ham sidde mellem Sessionsherrerne paa Raadstuen.

Som Lægdsmand havde han ofte Ærinde paa Herredskontoret i Kolding, og jeg husker, at han ofte talte om Herredsfoged Morten C. Oxenbøll i Kolding, en Mand, han havde megen Agtelse for.

Hvorfor blev min Bedstefader ikke Dannebrogsmænd efter saa lang en Tjeneste? Da jeg spurgte Slægtninge i Danmark om det i 1901, kunde de ikke give mig anden Besked, end at det var en Skam.

Peder Vigs Familielev.

Paa den over Peder Vig rejste Ligsten paa Vorbasse Kirkegaard hedder det noget drastisk: „Gift tre Gange, 1819, 1839 og 1843.“ Hvis dermed skal siges, at Ægteskabet har stor Indflydelse paa en Mands Liv og Færd, er det til visse med Rette, at de 3 Giftermaal særlig udhæves paa min Bedstefaders Ligsten.

Om hans første Hustru har der allerede været talt. Saa længe hun levede, var Hjemmet i Fitting lykkeligt, og han omtalte hende altid med Højagtelse. Hun var en forstandig og dygtig Kvinde. Min Bedstefader sagde om hende: „Hun kunde baade vadske, brygge og bage paa én Dag, og det endda, saa det duede noget.“ — I sit Ægteskab med Peder Vig blev hun Moder til et eneste Barn, min Fader, Søren Pedersen Vig, som blev født den 4de September 1822. Ann' Mari' Vigs havde en ualmindelig smuk Sangstemme

og kunde synge baade Salmer og Viser i Mængde. Jeg tror, at jeg endnu kan synge nogle af de Viser, som jeg lærte af min Fader og han af sin Moder. Min Fader sagde, at hun døde, da han gik i sit 16de Aar, altsaa i 1838, vistnok om Foraaret.

Hendes Ligkiste, sagde min Fader, var den smukkeste, der endnu var sét i Vorbasse Sogn. Men den gemte ogsaa Støvet af en god og trofast Kvinde. Med hendes Død endte den lykkeligste Tid af Peder Vigs lange Liv. Jeg har set hendes Billede i hendes Datter Mari' Kirstin', Peder Houborg den ældres Hustru, som skal have lignet hende meget baade i Sind og Skind. Og denne min Faders Halvsøster var altid god at gæste, især for os Børn, til hvem hun altid havde et venligt Ord og en rund Haand.

*   *   *

Inden Peder Vig indtraadte i nyt Ægteskab, maatte han holde Skifte med sin eneste Søn. Denne mente sig at være forurettet ved den Lejlighed, noget, som jeg ikke kan dømme om. Min Fader blev tillagt 400 gamle Dalere som Arv efter sin Moder. Hvor meget denne Sum vilde være i vor Tid, har jeg ingen Mening om; men min Fader mente altid, at den var alt for lille i Forhold til, hvad Gaarden dengang var værd. Men hans Formynder, hans Morbroder, lod sig narre, paastod han.

Peder Vigs anden Hustru blev Helene Marie Christensdatter, en Gaardmandsdatter fra Risbøl i Vorbasse Sogn, Søster til Jørgen Risbøl. Det var i 1839, han ægtede hende, der vistnok bragte en betydelig Medgift til Gaarden. Hun døde efter henved 3 Aars Æg-

teskab, saavidt jeg véd, i Barselseng. I hendes Dage blev det nye Stuehus bygget, og saa vidt jeg véd, findes hendes og min Bedstefaders Navne endnu paa sammes vestre Gavl.

Denne min Faders første Stedmoder siges at have været en stille, blid Kvinde. — Hendes Død vakte stor og almindelig Sorg, hun døde nok uden at blive forløst. Jeg har hørt gamle Folk fortælle, at der maatte sendes Bud til Kolding efter Læge, og flere Spænd Heste blev sendt ham i Møde, at han snarest muligt kunde komme til Fitting. Men den stakkels Kvinde stod ikke til at hjælpe. Distriktskirurgen i Kolding dengang var P. A. C. Rosendahl (død 1847), den samme, som den 28de August 1829 vakcinerede min Fader.

*

*

*

Da Peder Vig var 51 Aar gammel, indtraadte han i Ægteskab med *Christiane Vilhelmine Pedersen* af Store-Lihme, Nørup Sogn, der var henimod 20 Aar yngre end han.

Hun var nævnt efter Generalkrigskommissær („General“) Christian Vilh. Petersen (1783—1841) til Engesholm, i hvis Hus hendes Moder havde tjent som Stue- eller Barnepige, og der var tillagt hende en Arv efter ham, og Præsten — dengang H. Sveistrup — og Degnen i Nørup var indsat som hendes Værger. Jeg har allerede fortalt om deres Besøg paa Østervig, da der var Tale om, at hun skulde blive den store Søren Vigs Hustru. Ved denne Lejlighed var Peder Vig med, og, kort at fortælle, det endte med, at hun blev gift med ham, efter at nævnte hendes Værger flere Gange havde været i Fitting. Da jeg er hendes Sted-

søns Søn, og da hun var min Gudmoder, som altid har været mig god, er det mig ikke let at skrive ret meget om hendes og min Bedstefaders 36-aarige Ægteskab. Hun var en stærk, kraftig og dygtig Kvinde, og han blev efterhaanden gammel og aflægs, saa hun og Børnene, hvoraf der var 6, stod for Styret. At det under saadanne Forhold gik, som det kunde, og ikke altid som det skulde, har jeg andres Ord for, som kendte til de Dele paa nært Hold. At alle vedkommende har lidt derunder, er lige saa vist, min gamle Bedstefader maaske ikke mindst,

Der blev solgt enkelte Stykker fra Gaarden, men den var alligevel stor nok til at deles i to, hvilket skete i 1870, da den ældste Datter af tredje Ægteskab, *Ane Helene* (født 20de Januar 1844), blev gift med Christen Johnsen af Bindeballe i Randbøl Sogn. De fik Hjemmegaarden, og den ældste Søn, *Peder Madsen Pedersen Vig* (født 1847), fik Udlodden i Fitting Krat, imod at han skulde have sine gamle Forældre paa Aftægt. Det var i hans Hjem, min Bedstefader døde i 1879, den 29de Marts, over 87 Aar gammel. Hans tredje Hustru overlevede ham i 13—14 Aar. Christen Johnsen solgte Gaarden i Fitting i 1891 og boede siden i Egtved, hvor han døde for 2—3 Aar siden. Peder Vig solgte ligeledes sin Gaard i Krattet og lever nu paa Fitting Mark, mellem Fitting og Østervig.

Hele den gamle Gaard i Fitting er saaledes nu ude af Slægtens Eje.

Af Peder Vigs Børn lever endnu følgende i Danmark, alle af tredje Ægteskab:

1. *Ane Helene Johnsen*, hans ældste Datter, som Enke i Egtved. Ingen Børn.

2. *Ane* (født 1845), gift med Lauge Jensen i Anst. 4 Børn.

3. *Peder Vig* (se omstaaende). 6 Børn.

4. *Jakobine* (født 1851), gift med Vurderingsmand Niels Hansen i Bramminge. 6 Børn, hvoraf 1 Søn i Amerika.

5. *Jens Pedersen Vig* (født 1854), lever som Gaard-ejer og Handelsmand paa Bække Mark. 2 Børn.

6. *Søren Vig* (født 1849), døde som ung Karl i Fitting.

Af hans *Børnebørn* lever jeg og mine 5 Brødre her i Amerika. Kun to af os er gifte, jeg anden Gang. Af hans *Børnebørns* Børn findes her 13, alle Sønner, hvoraf de 10 er mine.

* * *

Min Bedstefader var af Middelhøjde, slankt bygget, lyshaaret og blaaøjet, smuk af Aasyn, og maa i sin Ungdom have været en køn Karl. Han bar aldrig Skæg, det jeg kan huske. Hans Hænder var smaa, men noget krumme af Arbejde. Af Temperament var han nærmest Koleriker, men ellers godsindet. Han var nøjsom og maadeholden baade i Mad og Drikke. Han blev aldrig korpulent. Han har aldrig været syg, saa vidt jeg véd. Hans Legeme var hærdet fra hans Ungdom. Han drak kun sjælden stærke Drikke og brugte aldrig Tobak i nogen Form. Han gik altid i sort eller blaat Vadmelstøj, Frakke og høj Hat, hvori han gemte sit Lommetørklæde. Han talte lavt og noget monotont, men højt og heftigt, naar han blev vred, og det blev han let, især paa sine ældre Dage, og saa brugte han den Ed, jeg før har nævnt. Ellers

bandede han ikke. Han kunde være munter og oprømt og brugte da en Mængde Ordsprog og Talemaader, noget, min Fader tog i Arv efter ham. Han var en skarp Iagttager, og ikke faa Øgenavne, som siden blev gængse i Sognet, har vistnok deres Udspring fra ham. Blandt disse var Røde Jørgen, Skraa-Niels, Kønne-Niels, Strit-Johan, Søren Kathals o. fl.*. Naar han talte til mig eller andre Drengene, satte han tit „Musse“ foran Navnet, om han dermed mente „Mosjø“ eller han tænkte paa Katten, véd jeg ikke. Min Bedstefader talte meget med sig selv, naar han gik alene, noget, der synes at være gaaet i Arv til Familien i det hele. Efterhaanden blev det jo nemlig saaledes, at den Slægt, hvori han hørte hjemme, døde ud, og han blev ensom i en Tid, der var ham fremmed. — Saa længe jeg kan huske, vilde han altid have Skorpen (Ringen) af Brødet med, naar han spiste. Tygge den kunde han ikke, men saa tog han sin Lommekniv og skar den i smaa Stykker, som han saa opløste i Munden. Ifølge jydsk Overlevering er det nemlig Ringen, der gør stærk, Krummen alene er Kærlingskost. — „Hør min Snak til Ende, saa véd Du min Mening“, sagde han, naar nogen afbrød ham i hans Tale. „Forsnak er bedre end Eftersnak“, husker jeg, han sagde.

Han var ikke overtroisk efter sin egen Mening — hvem er vel for Resten det? — men han havde sin egen Mening om mange Ting. Navnlig havde han Mistillid til Læger, „Dokterer“, som vi kaldte dem.

* Selv her i Amerika har jeg haft Ulejlighed af disse Øgenavne, idet jeg har mødt Børn af dem, som bar dem. De nævnte deres Forældres rette Navne, jeg kendte kun Øgenavnet. Mon noget Sprog er rigere paa Øgenavne end det danske?

Maaske kunde de hjælpe, naar et Menneske ikke virkelig fejlede noget, men i alvorlige Tilfælde gjorde man bedre i at henvende sig til en klog Mand. — Det var med ham, som førnævnte A. Steenstrup siger i sin Bog om Bondens Pligter og Rettigheder (19de Kap.): „De allerfleste (3: Bønder) have endnu en Fordom imod de i Districterne ordentlig beskikkede Læger, og betjene sig hellere af Hestedoctere og de saakaldede kloge Mænd end af disse.“ Da saaledes min Fader, saavidt jeg véd i 1846 (?), havde brækket sit venstre Ben, idet han kørte med en Hest, han var ved at sælge, — blev der ikke sendt Bud efter den autoriserede Læge i Kolding, men derimod efter „den gamle Teglbrænder“ i Smidstrup ved Vejle! Denne satte ogsaa Benet sammen, og det heledes hurtigt. Men saa kom Foldingbro Marked, og da kunde min Fader, som var naaet til at kunne gaa ved Hjælp af en Krykke, ikke dy sig, han tog med til Marked. Det gik altsammen godt, til han kom hjem i Gaarden i Fitting og vilde staa af Vognen, da kom han til at sætte den syge Fod for haardt mod Jorden, saa Benet bøjedes. Der blev saa sendt Bud efter den gamle Teglbrænder igen, og han kom. Han maatte saa brække Benet og sætte det sammen igen. Før han gik til det, siger han, som var meget døv, til min Fader: „Ja, lille Fa'r, dette her vil gøre ondt, og skal Du raabe saa højt, at jeg kan høre det, saa bliver det slemt. Men bliver det dig for haardt, saa skal Du slaa paa min Ryg, saa véd jeg, hvad Du mener. Men dit Ben bliver krumt alle dine Dage.“ Og det slog altsammen til.

Da den store Søren Vig, som tidligere fortalt, fik et Skud Krudt i Underlivet, tyede han ikke til Lægen

Gørding den 24. Juli 1883, 84 Aar gl. Hans Hustru, Maren Jensdatter, Datter af Gaardmand Jens Pedersen og Hustru Ise Marie Pedersdatter, var født i Sønder Gørding 16de Februar 1807 og døde samme Steds 20de August 1892. Deres Børn var følgende:

1. *Ane Marie Hansen*, født 15de Januar 1832, — gift med Anders Vind i Esbjerg.

2. *Stephine Hansen*, født 17de Maj 1834, — død som Barn.

3. *Karen Marie Hansen*, født 24de September 1837, — gift med Gaardejer Truels Hansen, — 2 Børn.

4. *Ise Hansen*, født 26de Juli 1840, — gift med Joh. E. Schmidt i Aarre, — 9 Børn.

5. *Inger Hansen*, født 26de Januar 1844, — død ung.

6. *Jensine Hansen*, født 4de Juni 1846, — gift med Niels Sørensen, — lever i Amerika.

7. *Sørine Hansen*, født 14de Februar 1849, — gift med Simon Nielsen Lund paa Østergaard i Gørding, — 3 Børn.

8. *Jenge Marie Hansen*, født 21de August 1851, — gift med Købmand Marius Mattesen i Esbjerg, — 3 Sønner.

Præsterne i Nordby paa Fanø efter Reformationen.

Ved pens. Overlærer **Holger Poulsen**, Nordby.

Liber daticus Fanoensis* (Præsternes Embedsbog „L i Nordby) indeholder Beretninger om dette Sogns Præster og om en hel Del kirkelige og kulturelle Forhold paa Øen Fanø. Efter Navnet at dømme skulde man tro, at Bogen omhandlede hele Øen; men dens Indhold angaar dog kun *Nordby*. Sønderho har sin egen Præstebog.

I længst forsvundne Tider skal Fanøs Befolkning have været bosat „midt paa Øen, hvor Kirken laa; men da Beboerne formerede sig og lagde sig efter Søfart og Fiskeri“, flyttede de „nærmere til Havnene, og paa den Maade menes (∴: antager man), at den eene Sogn, som hele Øen bestod af, er bleven deelt i tvende Sogner, ved det, at nogle har flyttet sønder paa og gjort Begyndelsen til Sønderho, nogle Nor paa og oprettet Nordby Sogn.“*

Om de katholske Præster i Nordby findes ingen Oplysninger her paa Øen. Først 34 Aar efter Reformationens Indførelse her i Landet (1536), begynder „L. D. F.“ med nogle kortfattede Beretninger, der —

* Alle Citater er, naar ikke anden Kilde angives, anførte ord- og bogstavret efter „liber daticus Fanoensis“.

efter Haandskriften at dømme — først længe efter er indførte i Bogen af Præsten *Niels Hansen Friis*, der senere vil blive nærmere omtalt.

Beretningen om Præsterne i Nordby begynder saaledes:

„Præsterne

Her udi Norbye Sogn paa Ejlandet Fanøe, hvorom haves nogen Efterretning.“

Den første, der fortælles noget om, er velærværdige Hr. *Søren Trugelsen*, som blev Præst her i Aaret 1570, hvilket fremgaar af, at han har underskrevet en Obligation, som endnu fandtes her i Sognet, da man senere begyndte at bogføre Oplysninger om Præsterne. Om de kirkelige Forhold i Menigheden, medens Hr. Søren var Præst her under Frederik den Anden, er der intet oplyst. Derimod berettes der, at han efter Ansøgning af Kongen blev „benaadet med Frihed for at give Sandtold af halvandet Skib, som han selv om Aaret udreedte til Søes, efterdi hans Gaard og Eien-dom var ved Sandflugten lagt øde; hvilket ogsaa var sket med en Deel af Beboernes Agger og Eng, hvorved han tillige led Afgang i sin Tiende.“ Benaadningsbrevet er dateret Dronninggaard,* den 29. Maj 1573.

Sandtold var en Mandspart Fisk af hver Baad og blev af Kongen skænket til Ribe Hospital. Ti Fiskerlejer her i Amtet har betalt denne Afgift, deriblandt List, Sønderland paa Romø, Manø, Fanø, Langlig og Nymindegab.

I Aaret 1587 blev Kronens Andel i Korntienden af *Billum* Sogn paa Grund af Fiskeriets Aftagende skæn-

* Tidligere Hovedgaard ved Furesøen i Nordsjælland.

ket til Hr. Søren Trugelsen (3: Nordby Præsteembede). Kongebrevet, der var dateret Skanderborg Slot den 3. Febr. 1587, laa gemt i „Stifts-Kisten“* i Ribe. — Efter Ansøgning fra Søren Trugelsen blev den ommeldte Korntiende ogsaa tilstaaet „hans Successor“, Hr. *Claus Pedersen*, som var hans Kapellan og forud bestemt til hans Efterfølger i Embedet, hvilket fremgaar af Christian den Fjerdes Brev, dateret København den 5. Maj 1607, hvilket Brev ogsaa dengang fandtes i „Stifts-Kisten“.

Hvornaar Søren Trugelsen er død, vides ikke med Vished. Det antages, at han er afgaaet ved Døden i Aaret 1611. Forudsat Rigtigheden heraf, har han været Præst i Nordby i det mindste i 41 Aar.

Om den næste Præst, den forannævnte *Claus Pedersen*, berettes der kun grumme lidt. — Som Skik var dengang, fik Kapellanen Embedet efter den Præst, han havde været ansat hos. For at faa Embedet maatte den nye Præst undertiden forpligte sig til at gifte sig med Formandens Enke, hvilket dog en Præst undslog sig for, da han var bleven valgt og kaldet til et Embede. Motiveringen af, at han ikke vilde holde sit Ord og følge Datidens hævdvundne Skik, var i dette Tilfælde ikke til at afvise; thi Enken var bedaget og havde mange Børn.

Claus Pedersens Sønnesøn (ell. maaske Søn), Claus Clausen, var Degn her i Nordby, og dennes Søn, Anders Clausen, var ogsaa Degn her og døde først i Aaret 1740.

Claus Pedersens Efterkommere boede i flere Slægtled i Nordby. Han døde 1627 og var altsaa kun

* Stiftsarkivet.

i 16 Aar Præst her; men han har formodentlig været en ældre Mand, da han overtog Embedet.

Claus Pedersens Efterfølger var Hr. *Niels Sørensen*, som blev Præst i Nordby 1628. Hvor længe han har været Præst her, véd man ikke; men det har næppe været i ret mange Aar. Hans Hustru var fra Varde. Oplysningerne om denne Præst er meget sparsomme. Der fortælles kun, at han „skal have forfærdiget et Poema (Digt) over sin Broders Fata (sælsomme Hændelser) i Ostindien.

Den fjerde Præst, der berettes om, hed *Hans Hansen Riiber*, der formenes at være bleven Præst efter Niels Sørensen; men man véd intet om Riiber før Aaret 1652, i hvilket Aar han „erholdt Kongens Brev at nyde Kongens Anpart (af) Korn-Tiende af Billum ligesom hans Formand.“

Han er formodentlig død i Aaret 1659. Mens han var Præst i Nordby, blev den ældre Kirke, der laa i Rindby, bygget, vistnok i Aaret 1651.

Ditlev Hansen er den femte i Rækken; han blev Præst her 1659 og var en Byfogedsøn fra Ribe. Hvad der berettes om ham, er ret dramatisk, men taler ikke til hans Fordel; thi, som der staar i L. D. F., „han beskyldtes for en hæslig Gerning“, hvorom der fortælles følgende:

Ditlev Hansen var gift, men alligevel bleven forelsket i anden Kvinde, nemlig Sophie fra Ribe. For at faa hende til Ægte formaaede han sin Broder, der var Student, til at myrde Ditlev Hansens Hustru, hvorefter han ogsaa naaede sit Øjemed og blev gift med Sophia. Hans første Hustrus Slægtninge, som fandt, at hendes pludselige Død var mistænkelig, paaførte ham Proces; men Præsten forsvarede sig saa vel, at

man ikke kunde overbevise ham om hans formentlige Brøde. — Broderen, der for Betaling skulde have udført Mordet, gjorde sig „u-seunlig“, og andre, som kunde vide noget om Sagen og meddele Oplysninger til dens Opklaring, truede Præsten til at fordølge Sandheden, saa der intet blev oplyst om, hvorvidt der var begaaet nogen Forbrydelse, eller Præsten var uskyldig. Han undgik dog ikke sin Skæbne, og Straffen ramte ham alligevel, skønt han ej blev eller kunde blive dømt af den verdslige Domstol. Han faldt nemlig i Fortvivelse, og „hans egen Mund vidnede det mod ham, som han tilforn tvang andre til at tie med. Omsider tog han Ende med Forskrækkelse, da han havde været Præst paa tiende Aar.“ — Hvori Forskrækkelsen bestod, om han blev sindssyg, begik Selvmord eller blev straffet, melder „L. D. F.“ intet om, men henviser til, at „om denne Handel findes vidre Oplysning i Fanøe Birke-Tings gamle Protokol, som er i Birkefogdens, Morten Bøllings Forvaring.“

Allerede i Aaret 1660, det Aar, da Enevoldsmagten blev indført i Danmark, blev *Lauge Pedersen* Sognepræst i Nordby. Hans Fader, Peder Laugesen Lifstrup, var Sognepræst i Sønderho. Lauge Pedersens Familieforhold gøres der omstændelig Rede for i „L. D. F.“ Han var to Gange gift. Hans første Hustru hed Inge Pedersdatter, med hvem han var gift i 12¹/₂ Aar. I dette Ægteskab fødtes ni Børn: en Søn og otte Døtre. De to sidste Døtre var Tvillinger, og deres Fødsel kostede Moderen Livet; hun blev kun 36 Aar gammel. Anden Gang var han gift med Else Andersdatter, hvis Fader var Hr. Anders Hansen Roest, formentlig fra samme By, som nu kaldes Roust. — I sit andet Ægteskab blev han velsignet med fem Børn,

tre Sønner og to Døtre. Om disse fjorten Børn findes der kun Meddelelser om otte, nemlig:

1. Peder Laugesen, der blev Sognepræst i Hodde og Tistrup.

2. Margrethe, gift med Hans Bagger, Sognepræst i Kvong og Lyhne.

3. Ingeborg, gift med Jens Hatting, Guldsmed i Varde.

4. Gregers, der først var Kapellan i Skive, derefter i Ikast.

5. Mette, først gift med Jac. Bonum og siden med Cast. C. Christophersen af Allerup*.

6. Anders, der drog til Søs og døde i Ostindien.

7. Lauge, der var Forvalter paa Stamhuset Thorrupgaard, men boede selv paa Gaarden Ørregaard; han døde Aar 1766.

8. Maren, gift med Jacob Ibsen Blohm, om hvem der vil blive fortalt, naar vi kommer til at berette om Magister Jens Brasens Levned.

Iøvrigt var Lauge Pedersen en „habil og munter Mand“, som især var meget nidkær til at forfølge „Troid-Folk“. Han jagede saa længe efter dem, at han selv faldt i Graven, idet han blev beskyldt for Trolddom. Herom, meddeler „L. D. F.“, „fortælles mange forslidte Historier, som ei er værd at anføre.“

Endelig blev han syg og sengeliggende, hvorfor han to Aar før sin Død maatte overgive Embedet til sin Successor (Efterfølger), Magister Brasen. Lauge Pedersen døde Aar 1700. Han maa have faaet en prægtig Ligbegængelse; thi i Følge „Skiftebrevet“ kostede hans Jordefærd 120 Rigsdaler, der for to Hundrede Aar siden var en meget stor Sum.

Medens der om de foran omtalte Præster slet intet

* Se foran Side 133 ff.

er skrevet angaaende deres Præstegerning eller om de kirkelige Forhold og Tilstande her i Menigheden, faar man i Beretningen om den næste Præst, *Magister Jens Olufsen Brasen*, en kort, men meget oplysende Skildring af begge Dele.

Brasen var født i Daubjerg ved Viborg, hvor hans Fader var Præst, og dimitteredes fra Roskilde Skole 1676. I 10 Aar (1688—98) var han Konrektor i Ribe, hvorefter han to Aar før sin Formands Død blev kaldet til Præst i Nordby. — Ved Magister Brasens Tiltrædelse af sit Embede var Menigheden i en slet Tilstand, hvorom det hedder, at „aabenbare Synder og Laster øvedes uden Skam eller Undseelse.“ — Den største Del af Befolkningen levede i Vankundighed, faa kunde læse i en Bog, og færre lagde Vind paa sand Gudfrygtighed. Den nidkære Præst varetog sit Embede med Alvor og straffede med Nidkærhed de Synder og Laster, der gik i Svang i Menigheden. Især var han utrættelig i Ungdommens Undervisning i Læsning, Bøn og Sang, hvorfor det med Rette hedder om ham, at „han med Tiden fik Menigheden omstøbt i en bedre Form.“ Denne tro Hyrde var til stor Velsegnelse for Menigheden i Nordby.

I Aaret 1724 antog han Hr. *Jørgen Bjørn Taulou* til Kapellan og Efterfølger, men Valget var meget uheldigt; thi Taulou var ikke oplagt til Præstegerningen, hvorfor det var heldigt, at Gud forundte den gamle Præst Kræfter til selv at forestaa sit Embede, til han døde. Kapellanen forrettede kun lidt af Embedsgerningen, medens Brasen levede. Denne havde baaret paa en Sygdom fra Ungdommen af, og han havde — som anført — virket i Skolens Tjeneste i 10 Aar og derefter i 37 Aar som Præst i Nordby. I

en Alder af over 78 Aar bortkaldtes han den 2. Januar 1735. Magister Brasen var Forfatter af adskillige Skrifter, deriblandt en gudelig Tale, han holdt den 4. Februar 1728 til et Par gamle Ægtefolk i Nordby: Hans Hansen og Karen Andersdatter, der da havde levet sammen i 53 Aar. Endvidere affattede han et Stridsskrift mod „den vildfarende og Guds Ord modstridende Lærdom, at Hedningerne kan blive salige uden Christi Kundskab og Omvendelse til ham.“ Af hans Skrifter kan endnu nævnes: En Ligtale over Kong Frederik den Fjerde og en Formaningstale i Anledning af Københavns Brand den 20. Oktober 1728. — Magister Brasen havde i sin Embedstid ikke faa Fortrædeligheder, særlig foranledigede af den foran nævnte Jacob Blohm, der synes at have været forstyrret i Hovedet. Tvistighederne mellem Jacob Blohm og Præsten skyldtes en Prædiken, denne holdt paa Helligtrekongers Dag om Stjernen, der vejledede de vise fra Østerland til Bethlehem. Under Prædikenen traadte Blohm ud af sin Stol i Kirken og raabte med høj Røst, at dersom Menigheden vilde gaa med ham hjem, vilde han give den bedre Undervisning om den nævnte Stjerne. Magister Brasen blev, som rimeligt var, meget „altereret“ og paa Embedets Vegne fornærmet. Endvidere var der Strid mellem Parterne i Anledning af, at Blohm ingen Skriftebøn vilde læse eller i Skriftestolen aflægge nogen Bekendelse for Præsten, hvilket denne mente, Blohm var forpligtet til.

Tilsidst klagede Brasen til Kongen, der gav Stiftamtmanden og Biskoppen i Ribe Ordre til at undersøge Sagen. Parterne blev indkaldte for Landemodretten; men Blohm „exciperede“ (gjorde Indsigelse) mod Retten, fordi — „han var Kejser og Apostel“,

hvorfor Sagen henvistes til højere Ret;* men der meldes ikke noget om, at den blev ført videre, hvad der vel heller næppe var Grund til, da Blohm, hans Storchedsvanvid undtaget, var en rolig og stille Mand. Han døde først 1754, 82 Aar gammel.

Til Kirken hører en smuk *Kalk* og *Disk* af Sølv. De er forarbejdede i Magister Jens Brasens Embedstid. I Aaret 1717 blev Kirkens hellige Kar stjaalne af en Person ved Navn Peder Janson, der tilligemed sine Tyvekoster blev paagreben i „Biergene“ (3: Klitterne) og efter udført Dom „halshugget paa den nordligste Pynt af Øen.“ Om denne Begivenhed findes der paa Kalkens Fod en latinsk Indskrift, der i Oversættelse lyder saaledes: „Disse hellige Kar, mishandlede af en

* Ao 1717 den 28. Juni vare, efter Hans Kongl. Maj.s Aller-naadigste Befaling til mig underskrevne Hr. Ernst von Calnein, Kgl. Maj.s Stiftsbefalingsmand over Riber Stift, Etatsraad og Amtmand over Riber Amt, og mig Lauritz Thura, Biskop udi Riber Stift, Hr. Mag: Jens Brasen, Sognepræst for Nordby Menighed paa Fanø, samt en af hans Sognemænd navnlig Jacob Blom for os udi Riber Kapitel eller Kapel indkaldte, hvor da, efterat vi havde i begges Nærværelse efterlæst og overvejet, hvis bemeldte Mag. Jens Brasen paa bemeldte Jacob Blom havde at prætere (hvorom han forhen sin Allerunderdanigste Supplikation til Hans Kongl. Maj. Allerunderdanigst haver indgivet), foreholdt og formanede vi bemeldte Blom til, at han vilde betænkt være paa, at dette Væsen kunde i Mindelighed komme til Ende og at give sin Sognepræst den Satisfaktion, som af bemeldte Blom efter hans formastelige Forhold billigen kunde æskes. Men Jacob Blom paastod herimod, at hannem og af Mag. Brasen burde paa sin Side at gives Satisfaktion, fordi han er en Keiser og Gesandt af Gud, og at sligt i Amsterdam overalt er kundbart paa ellefte Aar, og at han sammesteds paa et halvt Aarstid for alle tilstede sig befindende for aabne Overdøre haver prædiket, for hvilken Aarsags Skyld han formener sig, som en Guds Gesandt, ei at være forpligtet til for nogen Rettergang udi den Sag at møde eller tilsvare. — Efter hvilken Be-

Kirkerøver, er reparerede Aar 1718, da Magister Brasen var Præst.**

Efter den Tids Sædvane blev den af Brasen antagne „Adjunctus og Successor“, Hr. *Jørgen Bjørn Taulou*, der var Søn af en Borgmester og Tolder i Varde, af Kongen kaldet til Præsteembedet i Nordby; men han duede ikke til at være Præst, da hans Helbred var slet og hans Hukommelse svag, hvorfor han allerede 1736 maatte antage en Kapellan, den foran omtalte *Niels Hansen Friis*. Kun to Aar efter afstod Taulou Embedet til Kapellanen, men betingede sig af Kaldet en aarlig Pension. Han levede endnu i over 21 Aar og døde 28. September 1760, 64 Aar gammel.

Friis var en født Sønderjyde og tre Gange gift med „Jomfruer“, som de unge Damer kaldtes dengang, selv om Faderen var en Rangsperson. Under denne Præstemand blev den daværende Kirke, der laa i Landdistriktet ved den Kirkegaard, som senere kaldtes „den gamle“, nu den sydlige, betydeligt forbedret,

skaffenhed har vi denne Sag til verdslig Ret henvist og derpaa vores Forretning med egne Hænder underskrevet og i saa Maade Hans Kgl. Maj.s Allernaadigste Befaling til os allerhørsommeligst og underdanigst efterkommet. Ribe Ao et die ut supra.

H. E. v. Calnein.

L. Thura.

At dette saaledes som overskrevet er udi Hr. Mag. Brasens og bemeldte hans Sognemands Jacob Bloms Nærværelse passeret og tilgaaet er, vidner og vedstaar de begge hermed med egne Hænder.

Ribe, den 28. Juni 1717.

Brasen.

K. Jacob Blom.

Kopien at være ligelydende med Originalen vedstaar med egen Haand

L. Thura.

* Om Nordby Kirke se „Tiden“ Nr. 20, Fredag den 12. August 1910.

ligesom der i Kirkens østre Del blev opført et „Skrifte-kammer“. I Friis' Embedstid lod Kongen, Christian den Sjette, der tidligere havde ejet Øen, denne bort-sælge ved offentlig Auktion, som afholdtes paa Ribe Raadstue 1742. Nordby Sogn med Jagt og Strand blev tilslaaet Niels Sørensen paa egne og de øvrige Beboeres Vegne for 98 Rdlr. pr. Td. Hartkorn. Det afgiftspligtige Hartkorn var dengang: 63 Tdr. 2 Skp. 1 Album (nu lidt mere).

Medens Niels Hansen Friis var Præst her, skæn-kede Kongen 1800 Rdlr. til Indkøb af Kampesten til Værn og Vold for Beboernes Huse i Odden (Nordby) mod Ødelæggelse af Stormfloderne. Fra hans Tid fortælles der ogsaa om forskellige Ulykker. Under en Storm den 19. Maj 1767 forliste en Fiskerbaad paa Havet, og hele dens Besætning, 10 Mand, druknede. Fem Aar senere, den 7. Maj 1772, forliste atter en Fiskerbaad, og syv Mand druknede, medens een Mand reddedes af et forbisejlende Skib.

Fra Friis's Præstetid meddeles, at en stor Slette paa den nordvestlige Pynt af Øen blev bevokset med Græs. Beboerne i Odden (Nordby) vilde tilegne sig hele Græssletten, men maatte — i Følge Landvæsens-kommissions-Kendelse — dele med Mændene i „Byen“ og Nørby. Dette Græsland kaldes endnu „Grønnin-gen“ og deles i to Afdelinger: Oddens Grønning og Byens Grønning. Den første anvendes endnu til Fællesgræsning for Kreaturerne fra Odden.

Niels Hansen Friis havde i sin Embedstid ikke „Ud-stand“ med nogen, da han elskede Fred; men en Enke og hendes Datter voldte ham dog en Del Kval. Da han var 71 Aar gammel, og hans tredje Hustru død, blev Embe-dets Byrder ham for tunge, hvorfor han ansøgte om,

at hans Søn, Hans Friis, maatte blive udnævnt til personel Kapellan, hvilket bevilgedes af Kongen, der to Aar senere, den 14. Juli 1779, efter Ansøgning af Niels Hansen Friis tillod denne at afstaa Embedet til Sønnen. Hvornaar den ældre Friis døde, findes der ingen Oplysning om.

Hans Friis var født her i Nordby den 11. Oktober 1755, altsaa kun 22 Aar gammel, da han blev Kapellan, og 24 Aar, da han overtog Præsteembedet her. Der var før den Tid kun vanskelig Tale om Forflyttelse. Præsterne forblev i Embedet, saa længe de levede. Kunde de ikke udføre Præstegerningen længere, antog de en „Successor“ 3: Efterfølger. Tog Præsten endelig sin Afsked, betingede han sig hos Eftermanden, hvor meget han skulde have i Pension. Saaledes maatte Hans Friis efter Faderens Bestemmelse dele Embedets Indtægter med denne.

Paa den østre Gavl af Nordby nye Kirke findes anbragt Bogstaverne *H. F.* og Aarstallet 1786, i hvilket Aar Nordby nuværende Kirke blev opført, altsaa i Hans Friis's Embedstid. Den gamle Kirke fra 1651 var paa Grund af den tiltagende Folkemængde altfor lille, hvortil kom, at den var brøstfædig og derfor trængte til en Hoveddistanssættelse. Man besluttede da — i Stedet for at vedblive med kostbare Reparationer — at bygge en ny Kirke. Men det brændende Spørgsmaal blev nu: Hvor skulde Kirken opføres? Flertallet af Menigheden boede (og bor endnu) ved Odden 3: Nordby, og det var da rimeligt, at Beboerne her ønskede Kirken flyttet længere Nord paa i Nærheden af Nordby, medens Beboerne i Landdistriktet holdt paa, at Kirken — som forhen — skulde blive liggende oppe i deres Bydel. Herover opstod der er en betydelig Strid, som endte med, at Kirken

blev flyttet ned i Nærheden af Hovedbyen. Kirken er solidt bygget, stor og rummelig, hvilket er heldigt, da Fanøboerne er flittige Kirkegængere.

Da Kong Christian den Ottende i Aaret 1842 af lagde et Besøg paa Fanø, gav han Tilsagn om at skænke Kirken et *Orgel*, der blev opsat 1844, og som i henved 50 blev spillet af en blind Organist, N. Gundersen. Kirken blev indviet den 1. Oktober 1786 af Biskop Middelboe fra Ribe. Hans Friis synes ikke at have haft Kapellan. Hans Dødsaar er ikke optegnet; men han er sandsynligvis død i Aaret 1804.

Han efterfulgtes i Embedet af Hr. *Hans Christian Clausen*, der var født i Svendborg 1766, hvor Faderen, Claus Jacob Clausen, var Købmand, men i sine yngre Aar havde pløjet Søen. Hans Christian Clausen skulde ogsaa have været til Søs; men han kunde, trods sit gode Helbred og stærke Legemsbygning, ikke „taale Søen“. I Stedet for at fare til Søs blev han, 14 Aar gammel, Elev i Svendborg private Latinskole. Med ham ophører den gamle Ordning, at Præsten blev i Embedet for Livstid. Efter at have underkastet sig de forskellige theologiske Eksaminer var Clausen i syv Aar personel Kapellan forskellige Steder. Han blev 1799 residerende Kapellan paa Vesterland-Føhr, hvor Gudstjenesten „i alle Dele“ blev holdt i det tyske Sprog. Under 3. Maj 1805 blev han kaldet til Sognepræst i Nordby paa Fanø, paa hvilket „Ejland“ han virkede i 24 Aar, hvorefter han den 5. Juni 1829 forflyttedes til Nørre-Farup her i Stiftet. Her døde han i Fyrrerne. Han udgav en Række Smaaskrifter om theologiske Emner og nogle Prædikener, dels paa Dansk, dels paa Tysk.

Med den næste Præst i Nordby, Hr. *Las Nielsen*,

kommer vi nærmere til Nutiden, hvorfor man ogsaa blandt ældre Folk her paa Øen kan høre Udtalelser om Begivenheder, der nu ligger henved 100 Aar tilbage i Tiden, og om hvilke mundtlige Meddelelser er gaaede i Arv fra Slægt til Slægt.

Las Nielsen var født i Ribe den 11. December 1796 og dimitteredes fra denne Bys Kathedralskole 1817. Theologisk Kandidat blev han 1825, i hvilket Aar han blev kaldet til Sognepræst og Lærer paa Øen Manø, hvor han virkede i fire Aar. 1829 blev han Sognepræst i Nordby. Han var i sine yngre Aar en rask Mand, men senere meget syg i længere Tid. Da han havde overstaaet sin Sygdom, viste det sig, at denne havde svækket ham meget baade paa Legeme og Sjæl; særlig var hans Hukommelse bleven saa daarlig, at han vanskelig kunde varetage sit Embede, hvorfor der i Efteraaret 1835 blev beskikket ham en personel Kapellan, cand. theol. Hjort. Da denne efter fire Aars Forløb forflyttedes til et andet Embede, prøvede Nielsen paa selv at varetage sin Præstegerning, men det varede kun to Aar, inden han atter maatte anmode om at faa beskikket en personel Kapellan. Som saadan ansattes 1841 cand. theol. Carl Peter Biering, der varetog Embedet paa eget An- og Tilsvær i tre Aar. Da Sognepræst Niensens fysiske og mentale Tilstand ikke bedredes synderligt i disse Aar, blev han i Aaret 1844 entlediget i Naade og med Pension, kun 48 Aar gammel. Nielsen blev efter sin Afsked boende i Nordby, hvor han døde 1856 i en Alder af 60 Aar. Nære endnu levende Slægtninge af Nielsen har fortalt Forfatteren af disse Meddelelser, at han var en ivrig Fisker, der gerne fangede Rejer, og en dygtig Skytte, der — ligesom St. St. Blicher — holdt

meget af at gaa paa Jagt efter Vildænder, som der alle Dage har været mange af her paa Øen, hvor mange af dem nu fanges i de saakaldte „Fuglekøjer“.

Samme Dag, Nielsen fik sin Afsked, blev foran nævnte *Carl Peter Biering* kaldet til Sognepræst i Nordby. Han var født paa Falster i Aaret 1812 og blev opdraget hos en Slægtning i Vester Vedsted; han gik i Ribe Latinskole; theologisk Embedseksamen 1837.

Han var Sognepræst i Nordby i 14 Aar — foruden de tre Aar, han var Kapellan. I Aaret 1858 blev han forflyttet til Glenstrup i Aarhus Stift, hvor han var Præst i mange Aar. Han har stiftet et Legat paa 3000 Kr. til Understøttelse af trængende Enker i Nordby.

I hans Embedstid blev der i Nordby Kirke opsat et Pulpitur, paa hvilket Orgelet er anbragt. Biering var en meget virksom Kommunalmand, der fik anskaffet Sprøjter og organiseret Brandvæsenet, ligesom han gennemførte Opførelsen af en ny treklasset Kommuneskole, der endnu benyttes, men i Tidens Løb er bleven forøget med flere Nybygninger, saa Skolen nu har 9 Klasseværelser — foruden Realskolen. Endvidere fik han købt en Landejendom, der indrettedes til Fattiggaard (nu solgt). Han var meget ivrig og nøjagtig i sin Virksomhed som Formand for Skole- og Fattigkommissionen, hvorom hans udførlige Protokolltilførsler bærer Vidnesbyrd. Om hans Præstegerning fortæller ældre Folk, at han holdt meget lange Prædikener, og at hans Konfirmationsundervisning ofte først sluttede ved Mørkets Frembrud. Det er derfor vist meget sandt, naar han i „*Liber daticus Fanoensis*“ skriver, at „Udførelsen af hans Embedsvirksomhed og overvættets Arbejde“ øvede en svækkende Virkning

baade paa hans Aand og paa hans Legeme, hvorfor han søgte om og blev befordret til et lettere Embede.

Den næste Præst i Nordby var *Carl Herman Gustav Alexis Kuhlmann*, født i Køge den 14. November 1819, Student fra Roskilde Kathedralskole 1839 og theol. Cand. 1847. Fra 1848 til 55 var han personel Kapellan i Sevel, Ribe Stift, dernæst Hjælpepræst i Grimstrup—Aarre til 1858, da han blev kaldet til Sognepræst i Nordby, hvorfra han den 18. Juni 1867 befordredes til Sognepræst for Borbjerg Menighed ved Holstebro, hvor han var Præst i en lang Række af Aar. 1898 tog han sin Afsked og blev da udnævnt til R. af D. 1904 døde han. Kuhlmann var en dygtig Prædikant; men tilsyneladende var hans Indflydelse paa Menighedslivet ikke ret stor.

Ligesom sin Formand var han stærkt interesseret i Nordby Kommunes Forhold og i mange Aar Formand for det daværende Sogneforstanderskab. I hans Embedstid fik Nordby Kirke en ny Altertavle, der fremstiller Jesu Samtale med den samaritanske Kvinde, og som er malet af *Reinaw* 1864. Der blev ogsaa udført forskellige Forbedringer ved Kirkens Indre. — Under 29. August 1866 blev der stadfæstet en ny Skoleplan for Nordby Kommune, i Følge hvilken der i Nordby i Forbindelse med Kommuneskolen oprettedes en Realskole med tre Klasser. Denne Skole er senere bleven betydelig udvidet, bl. a. ved Oprettelse af flere Klasser. Endvidere paabegyndtes Arbejdet ved Nordbys Brolægning, noget man ikke tidligere havde kendt noget til her i Byen, ligesom der oprettedes en *Navigations-skole*, som for nogle Aar siden fejrede sit 50-aarige Jubilæum, og hvorfra der i Aarens Løb er

udgaaet en talrig Skare af unge Sømænd, der som Skibsofficerer har virket til Ære for Skolen.

Hans Eftermand i Præsteembedet i Nordby var *Ole Carl Ipsen*. Han var født i Rønne den 15. August 1831, theol. Kandidat 1856, var fra 1859—62 Kapellan paa Fyn, hvorefter han ved Menighedens Valg og Kongens Stadfæstelse blev Sognepræst for Hjerpsted Menighed under Tønder Provsti i Sønderjylland. Da han, som de fleste danske Præster i denne Landsdel, nægtede at aflægge Troskabsed til den prøjsiske Konge, blev han afskediget den 20. Maj 1867, men allerede den 31. August s. A. udnævnt til Præst i Nordby, hvor han i noget over syv Aar virkede som en nidkær og dygtig Sjælesørger, hvis alvorlige og indtrængende Forkyndelse satte dybe Spor her i Menigheden. I Aaret 1874 blev han udnævnt til Præst i Hjerm i Ribe Stift, derefter i Øster-Snede, hvor der dengang fandtes — som vel endnu — mange af de saakaldte „stærke Jyder“. Tilsidst blev han Præst i Assens, men døde allerede 1897 paa en Rejse til København.

Han var ogsaa en flittig Forfatter og har udgivet en Del Skrifter, hvoraf vi skal nævne følgende: „Fra Gethsemane til Golgatha“, „De helliges Taalmodighed og Tro“, samt flere Oversættelser fra Tysk.

Han og de efterfølgende Præster har ikke befattet sig med kommunale Anliggender, vel for en Del som Følge af den nye Landkommunallov af 1867.

Ipsens Eftermand var *Harald Georg Saabye*, Søn af en Godsforvalter paa Frijsenborg. Han blev født 1838 og dimitteredes til Universitetet fra Aarhus Kathedralskole 1857, theologisk Kandidat 1865. I nogle Aar var han Lærer, først som konstitueret

Overlærer ved Borgerskolen i Svendborg og senere som fast ansat Lærer ved de offentlige Betalingsskoler i København. Han blev 1869 personel Kapellan i Kundby, Holbæk Amt, og 1875 Sognepræst i Nordby, hvorfra han efter lidt over fire Aars Virksomhed i 1879 forflyttedes til Oure og Vejstrup Menigheder i Fyns Stift. Senere Sognepræst i Thoreby paa Lolland. Han tog sin Afsked i 1912. Saabye er ogsaa kendt i Literaturen som Forfatter af flere velskrevne Værker, tildels af videnskabeligt Indhold. Af hans literære Frembringelser skal vi nævne følgende: „Bibelen og Vinen“, „Om Totalafholdssagen“, om „Sekterne i Danmark“ og „Vantroens Historie“.

Han fulgtes i Embedet af *Poul Ludvig Trojel*, født i Sandby Præstegaard paa Lolland den 5. September 1846, dimitteret fra Nykøbing Latinskole paa Falster 1865, theologisk Kandidat 1872, Huslærer i Skern Præstegaard 1872—75, hvorefter han begyndte sin Præstegerning som Kapellan hos Sognepræst Krarup i Lønborg, Ribe Stift, hvor han virkede omtrent fire Aar, indtil han i 1879 blev udnævnt til Præst i Nordby. Her var han Præst i 11 Aar. I 1890 blev han kaldet til Præst for Skivholme og Skovby Menigheder i Aarhus Stift, hvilket Embede han endnu beklæder.

Hans Eftermand i Nordby blev *Søren Hagerup Holck*, Søn af Sognepræst ved Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn, J. C. Holck. Søren Holck er født i København den 15. Marts 1855, dimitteret fra Borgerdydsskolen i København 1872, theologisk Kandidat 1879. Efter i tre Aar at have været Huslærer paa Brahesborg ved Assens, blev han i 1882 Kapellan pro loco for Nakskov og Branderslev Menigheder i Lol-

land-Falsters Stift, hvor han virkede i otte Aar, indtil han 1890 udnævntes til Præst i Nordby.

I hans Embedstid, første Pinsedag den 26. Maj 1901, afbrændte Nordby gamle og brøstfældige Præstegaard, hvorfra der var en større Afstand baade til Kirken og Byen Nordby (Odden). Tillige brændte Præstens betydelige Bogsamling, medens det lykkedes at redde Arkivet og de fleste af Embedsbøgerne; dog brændte den nye Liber daticus samt nogle Embedspapirer af nyere Dato. — Det lykkedes Holck for Assurancesummen at faa købt en ny og god Bygning tæt ved Kirken og ikke langt fra Nordby for en billig Penge (9000 Kr.), og da Præstegaardens Jorder blev solgte for 4000 Kr., fik Embedet tillige en Kapital, som sikkert giver dette en større Indtægt, end de bortsolgte Jorder havde bragt Præsterne, der i vore Dage — i Modsætning til Fortiden — som oftest er lidet kyndige paa Landbrugets Omraade.

Den 1. Januar 1901 blev Holck udnævnt til Provst for Skads Herreds Provsti.

Hans Veltalenhed, Hjertensgodhed og vennesæle Væsen skaffede ham mange Venner i Menigheden, der med Sorg skiltes fra ham, da han i Efteraaret 1904 forflyttedes som Sognepræst for Brønshøj Menighed i København, hvor han nylig døde (21. December 1914). I hans Embedstid anlagdes en ny (tredie) Kirkegaard ude i den Vest for Nordby og mellem Klitterne beliggende Granplantage.

Den landskendte djærve Præst *Hans Winding Koch* blev Holcks Eftermand. Han er Søn af den endnu levende Provst *L. Koch*, en anset Forfatter, særlig hvad angaar den nyere danske Kirkehistorie, i mange Aar Sognepræst i Glostrup. Hans Koch er født i

Vejstrup Sogn v. Kolding Aar 1867, blev Student fra Nørrebros Latinskole 1884 og tog theol. Eksamen den 16. Januar 1890. Efter at have aftjent sin Værnepligt var han fra 1890 til 97 Adjunkt ved Herlufsholm lærde Skole og Opdragelsesanstalt, dernæst fra 1898 til 1905 Præst i Hellerup, først personlig Medhjælper hos Sognepræsten i Gentofte, de to sidste Aar Sognepræst i Hellerup. Da dette Embede, efterhaanden som Folketallet i denne Københavns Forstad tiltog Aar efter Aar efter en større Maalestok, blev meget besværligt at varetagge, og da Kochs Helbred dengang var noget vaklende, søgte han herover til Nordby, hvor der er roligt, og hvor Embedet er mindre omfattende end i Hellerup. Den nidkære Præstemand blev dog kun paa Fanø i fire Aar, 1905—09, da han vendte tilbage til Hellerup som ordineret Medhjælper hos sin Eftermand i Embedet, Provst Nordentoft (nu Redaktør af Dagbladet „Hovedstaden“).

Efter Provst Ostenfelds Udnævnelse til Biskop over Sjællands Stift blev Pastor Koch hans Eftermand som Sognepræst ved Solbjerg Kirke paa Frederiksberg.

Den nuværende Sognepræst i Nordby, der tillige er Provst i Skads Herreds Provsti, hedder *Anton Alexander Benjamin Nielsen*, født i København den 26. November 1868, Student fra Schneekloths Skole 1886 og theologisk Kandidat 1894. I Aaret 1896 udsendtes han som Sømandspræst til Newcastle on Tyne i England, hvorfra han 1901 forflyttedes til Alslev-Hostrup Sognekald i Ribe Stift. I Maj 1909 udnævntes han til Sognepræst i Nordby og blev i April 1910 beskikket til tillige at være Provst for Skads Herreds Provsti.

Efterskrift. Foranstaaende Beretning er, særlig for de ældste Præsters Vedkommende, bygget paa den i „L. D. F.“ optegnede Præstehistorie, fra andre Afsnit af denne gamle, mærkelige Bog er der hentet en Del Oplysninger, f. Eks. om Nordby Kirke, og om kulturelle Forhold her paa Øen. Enkelte Data er anførte efter Sofus Elvius' „Danmarks Præstehistorie“. For det sidste Hundredaars Vedkommende hidrører nogle af de meddelte Oplysninger fra mundtlig Overlevering, andre skyldes Forfatteren, der i 50 Aar har været bosat paa Fanø.
